

KONYA'DA YETİŞTİRİLEN TARLA ÜRÜNLERİNDE REKABET ÜSTÜNLÜKLERİNİN TESPİTİ

Doç. Dr. Kenan PEKER
(Proje Koordinatörü)

Araş. Gör. Arzu KAN
(Araştırmacı)

Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Konya

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TEAE

<http://www.aeri.org.tr>

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kampüsü
Eskişehir Yolu 9. Km 1 Nolu Kapı
06530 / Lodumlu / Ankara

Telefon: 0.312.287 58 33

Faks: 0.31287 54 58

Konya’da Yetiştirilen Tarla Ürünlerinde Rekabet Üstünlüklerinin Tespiti

TEAE Yayın No: 180

ISBN: 978-975-407-294-5

Temmuz 2010

© TEAE. Her Hakkı Saklıdır.

TEAE’nin izni olmaksızın çoğaltılamaz, ancak kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.

Yayın içeriğindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazar/lara aittir ve TEAE’nin görüşlerini yansıtmaz.

ÖNSÖZ

Son yıllarda, çoğu ülkelerin kullanacakları tarım tekniklerini, ürün desenlerini ve tarım politikalarını çevre politikaları, çiftçi deneyimleri (yetiştiricilik tecrübeleri) ve dış ticaret imkanları ile entegre ettikleri görülmektedir. Sürdürülebilir tarım; çevreye en az zarar veren üretim yöntemlerinin uygulanması ve kaynakların etkin kullanımı ile mümkün olmaktadır. Bu kapsamda, yöreler itibariyle çevre dostu ve ekonomik tarımsal faaliyetlerin uygulanabilirliğini tespit edecek ve aynı zamanda pratikte uygulanabilir bilimsel metotların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada çevreye dost, çiftçinin bilgi ve tecrübesine uygun, ülkenin gıda ihtiyacının temin edildiği ekonomik faaliyetler 4E ye (Ekonomi, Ekoloji, Eğitim, Emniyet) göre Konya ili uygulaması ile ortaya konulmaktadır.

Konya ilinde yetiştirilen başlıca tarla ürünlerinde üstünlükleri ortaya koyan bu çalışmada proje koordinatörü Sayın Kenan PEKER ve araştırmacı Arzu KAN'a teşekkür ederim. Çalışmanın ilgili tüm kesimlere ve özellikle akademik kariyer yapacak gençlere kariyer yolculuklarında faydalı olacağını umut ediyorum.

Zir. Yük. Müh. Mine HASDEMİR

Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü

Müdür

YAZARLARIN ÖNSÖZÜ

Ülkemizde kalkınma ajanslarının kurulması ile birlikte, bölgeler itibariyle rekabet önem kazanmaktadır. Bölgelerimizin çoğu ekonomisi tarım ve tarımsal sanayi ağırlıklı olduğu için, tarımın alt faaliyet kollarında rekabet üstünlüklerinin belirlenmesi, ilgili sektörlerde hizmet sunacak sosyal sermaye kuruluşlarının kurulması, yereldeki küçük sanayi bölgelerinde sanayileşmenin sağlanması, eğitim, araştırma ve yayım hizmetlerinin sunulması önem ve hız kazanmaktadır.

Bu çalışmada Konya’da Yetiştirilen Tarla Ürünlerinde Rekabet Üstünlükleri tespit edilmiştir. Katıklarından dolayı Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü’ne, eseri inceleyip hakemlik yapan Tarım Ekonomistlerine (üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde çalışan) ve bu çalışmayı yayınlayarak yaygın etkisini sağlayan T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü yöneticileri ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Doç. Dr. Kenan PEKER, Araş. Gör. Arzu KAN

ÖZET

Maliyet, faaliyet sonuçlarının karlılığı, ürünler ve yöreler itibariyle mutlak ve nispi üstünlüklerin tespiti, ticaret fırsatları ve sosyal politikaları düzenlenmek için yararlanılan ekonomi politikası aracıdır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan maliyet tabloları arazi, sermaye, işgücü ve girişimcilik faktörlerinin her birinin karşılıklarının ayrı hesabı ve işletme analizine geçiş için düzenlemeyi gerektirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; tarımsal ürünlerin maliyet hesabı için, işletme analizine geçişi sağlayan ve aynı zamanda çiftçiler tarafından kullanımı kolay bir metodu Konya ilinde bitkisel üretimde uygulayarak mutlak ve nispi üstünlükleri ortaya koymaktır. İlçeler itibariyle anket yapılacak işletme sayısı o yörede ön plana çıkan tarla ürünlerinin ilk 3'ü için (toplam üretimin %85'den fazlası) Gayeli Örneklemeye Metoduna göre 590 olarak belirlenmiştir. Anket yapılan işletmelerin seçiminde ise tesadüfi davranılmış, işletmelerin 2005-2006 ve 2006-2007 üretim dönemlerine ait ortalama verileri toplanmıştır. Ayrıca Türkiye'de bugüne kadar yapılan analizlerde sadece Ekonomik kriter esas alınmışken, bu çalışmada 4 E (Ekonomik, Ekolojik, Eğitim, Emniyet (Gıda güvenliği)) kriterlerine göre ön plana çıkan ve/veya nispi üstünlük arz eden dolayısıyla ticaret fırsatları olan ürünler belirlenmiştir. Araştırmada, Ekonomik kritere göre üstünlüklerin belirlenmesinde Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılan Maliyet Hesaplama Sistemi veya tabloları tercih edilmiştir. Bu tercihin temel sebebi kolay uygulanabilmesi, üretim faktörleri itibariyle her biri için getirileri vermesi ve işletme analizine geçişi kolayca sağlamasıdır.

Araştırma sonuçları; Ekonomik kriter yanında diğer E'leri de (Ekoloji, Eğitim, Emniyet) dikkate alarak üstünlüklerin belirlenmesinin esaslarının ortaya konulmuş olması açısından önemlidir. Ayrıca, çalışmada ABD'de uygulanan maliyet hesaplama tekniği, maliyet hesabından işletme analizine ve işletme planlamasına geçişi sağlayacak şekilde uygulanmıştır.

Konya ilinde üretim, verim, girdi kullanımları, çevre koruma, çiftçilerin eğitim-tecrübeleri, ürünün ve girdi-ürünlerin dış ticaret durumları dikkate alındığında üstünlük sağlayan bitkisel ürünler sırasıyla; Hububat, Şeker Pancarı, Yem Bitkileri, Patates ve Ayçiçeği olarak hesaplanmıştır. Yörede yem bitkileri, patates ve ayçiçeği Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'nın desteklerinden sonra, özellikle 2005'den sonra yaygınlaşmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Maliyet, 4 E, Ticaret Fırsatları, Konya

ABSTRACT

Cost estimation is commonly use as economics policy for comparative advantages and social policies. Unfortunately cost tables that commonly use in Turkey do not give opportunity of transferring cost estimation into farm analyses. Also, the cost tables do not give labor, land, capital, and entrepreneurship incomes separately.

The objective of this study was to determine use of practically cost estimation methods that give opportunities of farm analyses for crops production in Konya province in order to estimate comparative advantages and trade opportunities. The data were collected from 590 questioners that applied the farms in Konya province. The questioners were applied to farm randomly by concerning on most common cultivated crops in the areas for 2005-2006 and 2006-2007. Rather than taking into consideration just Economics criteria which common used in Turkey, in this study Economics, Ecologic, Education, and Food Security were chosen as determination of comparative advantages for crops. Crop costs were estimated by using cost estimation method and tables that commonly use in USA since the method can be easily used by farmers, gives inputs revenues separately, can be transformed into farm analyses, and does not include subjective indicators.

The study results; the method of cost estimation was determined with economics, ecological, educational, and food security respect. The cost estimation method that gives transferring the cost into farm analyses was applied to farms in Konya, Turkey. Comparative advantages of cultivated crops in Konya were estimated as Grain, Sugar beet, forages, potato, and sunflower with the respect of production, yield, input prices, environment protection, farmers' experiences, and input-output trade. Forages, potato, and sunflower have been wide separated due to government subsidies since 2005.

Key Words: Cost, 4 E, Trade Opportunities, Konya.

İÇİNDEKİLER**SAYFA NO**

ÖNSÖZ.....	i
YAZARIN ÖNSÖZÜ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
SİMGELER.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2.MATERYAL ve YÖNTEM.....	3
3.TARIM ÜRÜNLERİNDE MALİYET HESABI VE İŞLETME ANALİZİNDE KOLAYLIK SAĞLAYACAK BİR SINIFLANDIRMA	9
3.1 Maliyet Kavramı.....	9
3.2 Maliyet Unsurları	9
3.3 Tarım İşletmelerinde Maliyet Masrafları	10
3.4 Maliyet Masraflarının İşletme Analizi ve Planlamada Kolaylık Sağlayacak Şekilde Sınıflandırması	16
4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI	20
4.1 Konya İli İlçeleri İtibariyle Yetiştirilen Tarla Bitkileri	20
4.2 Konya İlinde 4E'ye Göre Yetiştirilebilecek Tarla Ürünlerini Belirleme.....	47
4.3 Konya İlinde İlçeler İtibariyle Tarla Bitkilerinde Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyetler	49
4.4 Konya İlinde Tarla Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Ticaret Fırsatları..	60
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKLAR.....	64

ÇİZELGELER DİZİNİ**SAYFA NO**

Çizelge 2.1	Konya ili ilçeleri itibariyle uygulanan anket sayısı.....	4
Çizelge 3.1	Bitkisel ve hayvansal üretimde değişir masraflar.....	12
Çizelge 4.1	Ahırlı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	20
Çizelge 4.2	Altınekin ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	23
Çizelge 4.3	Akören ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	23
Çizelge 4.4	Akşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	24
Çizelge 4.5	Beyşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	25
Çizelge 4.6	Bozkır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	26
Çizelge 4.7	Cihanbeyli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	27
Çizelge 4.8	Çeltik ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	27
Çizelge 4.9	Çumra ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	28
Çizelge 4.10	Derbent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	29
Çizelge 4.11	Derebucak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	30
Çizelge 4.12	Doğanhisar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	30
Çizelge 4.13	Emirgazi ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	31
Çizelge 4.14	Ereğli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	32
Çizelge 4.15	Güneysınır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	33
Çizelge 4.16	Hadim ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	34
Çizelge 4.17	Halkapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	35
Çizelge 4.18	Hüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	35
Çizelge 4.19	Ilgın ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	36
Çizelge 4.20	Kadınhanı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	37
Çizelge 4.21	Karapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	38
Çizelge 4.22	Karatay ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	39
Çizelge 4.23	Kulu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	40
Çizelge 4.24	Meram ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	41
Çizelge 4.25	Sarayönü ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	42
Çizelge 4.26	Seydişehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	43
Çizelge 4.27	Taşkent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	44
Çizelge 4.28	Tuzlukçu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	45
Çizelge 4.29	Yalıhüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	45
Çizelge 4.30	Yunak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri ve ekim alanları.....	46
Çizelge 4.31	Buğday üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	50
Çizelge 4.32	Arpa üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	51
Çizelge 4.33	Fiğ üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	52
Çizelge 4.34	Yonca üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	53
Çizelge 4.35	Korunga üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	54
Çizelge 4.36	Çayır üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	55
Çizelge 4.37	Şeker pancarı üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet...	56

ÇİZELGELER DİZİNİ**SAYFA NO**

Çizelge 4.38	Patates üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	57
Çizelge 4.39	Ayçiçeği üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	58
Çizelge 4.40	Mısır üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet.....	59
Çizelge 4.41	Konya ilinde ticaret olanağı olan başlıca tarla ürünlerinin performans göstergeleri.....	60
Çizelge 4.42	Konya ilinin ilçeleri itibariyle bitkisel ürünlerde ihtisaslaşma ve rekabet potansiyeli.....	61

Şekil 3.1	Tarım işletmelerinde masraf unsurları	19
Şekil 4.1	Ahırlı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri.....	20
Şekil 4.2	Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının analizi.....	21
Şekil 4.3	Altınekin ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri	23
Şekil 4.4	Akören ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri	24
Şekil 4.5	Akşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	25
Şekil 4.6	Beyşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	26
Şekil 4.7	Bozkır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	26
Şekil 4.8	Cihanbeyli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	27
Şekil 4.9	Çeltik ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	28
Şekil 4.10	Çumra ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	29
Şekil 4.11	Derbent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	29
Şekil 4.12	Derebucak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	30
Şekil 4.13	Doğanhisar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	31
Şekil 4.14	Emirgazi ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	31
Şekil 4.15	Ereğli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	32
Şekil 4.16	Güneysınır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	33
Şekil 4.17	Hadim ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	34
Şekil 4.18	Halkapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	35
Şekil 4.19	Hüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	36
Şekil 4.20	Ilgın ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	36
Şekil 4.21	Kadınhanı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	37
Şekil 4.22	Karapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	38
Şekil 4.23	Karatay ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	39
Şekil 4.24	Kulu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	40
Şekil 4.25	Meram ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	42
Şekil 4.26	Sarayönü ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	43
Şekil 4.27	Seydişehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	44
Şekil 4.28	Taşkent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	44
Şekil 4.29	Tuzlukçu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	45
Şekil 4.30	Yalıhüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	46
Şekil 4.31	Yunak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünlerinin dağılımı.....	46
Şekil 4.32	Ekolojik, eğitim ve emniyet üçlüsünde üstünlüklerin tespiti karar modeli.....	48

SİMGELER

AB	Avrupa Birliği
BK	Brüt Kar
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
DM	Değişir Masraflar
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EİB	Erkek İşgücü Birimi
EİG	Erkek İş Günü
ER	Ekonomik Rantabilite
GSH	Gayri Saf Hasıla
GSÜD	Gayri Safi Üretim Değeri
MR	Mali Rantabilite
R	Rantabilite
SH	Saf Hasıla
SK	Safi Kar
SM	Sabit Masraflar
TG	Tarımsal Gelir
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TM	Toplam Masraflar
4E	Ekonomik, Ekolojik, Emniyet ve Eğitim

1.GİRİŞ

Maliyet hesabı, devletin fiyat tespitinde yararlandığı bir ölçüt olması yanında, günümüzde işletmeleri birbiriyle mukayese ederek rasyonel çalışıp çalışmadıklarını belirlemek, üretilecek ürünlerden hangilerinin daha kârlı olduğunu tespit etmek, işletmelerin optimum kapasitede çalışmalarına yardımcı olmak, rantabiliteyi yükseltmek amacıyla maliyetin düşürülmesi için alınması gereken tedbirleri belirlemek, işletme bütçesi, iş planı ve programlarının çıkarılmasında işletmeciye gerekli dokümanları ve esasları vermek, çeşitli yollarla ortaya çıkan zararın karşılanmasında sigorta şirketlerinin ödemelerini tespit etmek, hükümetlerin vergi ve gümrük politikalarını belirlemede veri tabanı oluşturmak, en önemlisi yöreler itibariyle Mutlak ve Nispi Üstünlükleri ortaya koyarak ticaret fırsatlarını belirlemek ve sosyal politikaları düzenlenmek için yaygın şekilde yararlanılan ekonomi politikası aracıdır. Tarımsal ürünlerin maliyetleri geçmişte yaygın şekilde destekleme alım fiyatlarının belirlenmesinde bir ölçüt olarak kullanılmakta iken, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde iç değer eşitliğini belirleme veya iç destekler, işletme analizi, kiracı-ortakçı ve mülk sahibi ilişkilerinin düzenlenmesi, mahkemelerde delil oluşturma gibi çeşitli amaçlarla hesaplanmaktadır (Karagölge, 2000).

Türkiye'de, tarım ürünlerinin maliyet hesabı Araştırma Enstitüleri, Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Üniversiteler, Özel Şirketler, Ziraat Odaları, Ticaret Borsaları gibi kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Ancak, farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan maliyet çalışmalarında kavram ve kuram konusunda araştırmacılar tarafından kabul edilen ve uygulanan ortak bir alt yapı oluşturulamamıştır. Özellikle maliyet tablolarında arazi, sermaye, işgücü ve girişimcilik faktörlerinin karşılıklarının ayrı ayrı hesaplanmaması önemli bir eksikliklerdir. Ayrıca, maliyet tabloları işletme analizine ve işletmelerin planlanmasına geçişi kolaylaştıracak şekilde düzenlenmediği için, işletmelerde maliyet hesabı yapılmasına rağmen, işletme analizi ve planlaması yaygın değildir. Diğer yandan geçmişte tarımsal ürün maliyetlerindeki yanlış hesaplamalar (mülk arazinin kira bedeli, aile işgücü ücret karşılığı, öz sermayenin faizi gibi unsurların dikkate alınmaması) kullanılarak destekleme fiyatları belirlendiği için tarımsal ürünlerin fiyat artışları, diğer sektörlerdeki malların fiyat artışlarının gerisinde kalmıştır. Bu şekilde iç paritenin tarımsal ürünler aleyhine bozulması ciddi sorunlara sebep olmuştur. Şöyle ki tarımsal ürün fiyatlarının reel bazda sanayi mallarına karşı gerilemesi, kırsal kesimden büyük yerleşim birimlerine (metropollere) göçün en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Şehirlere hızlı göç, beraberinde çarpık şehirleşme ve işsizlik başta olmak üzere, çok büyük toplumsal sorunları getirmiştir.

Maliyet hesabı ile ilgili çeşitli kitaplar yazılmış ve Türkiye'nin hemen her yöresi için çok sayıda ürünün maliyet hesabı yapılmıştır. Tarımsal ürünlerin maliyet hesabı konusunda; maliyet kavramı, maliyet unsurları, tarımsal ürün maliyetlerinin azaltılması için alınabilecek tedbirler açıklanmıştır (Açıl, 1977). Maliyet hesaplama şekilleri, hayvansal ürünlerin üretiminde sabit ve

değişir masraflar, hayvansal üretim faaliyetinin seçimi hakkında maliyet hesaplarında masraf yerleri ayırımı ve faaliyet ölçüsü seçimi belirlenmiştir. Pazarlama maliyetlerinin önemi, pazarlama maliyetlerini oluşturan giderler, pazarlama maliyet muhasebesinin içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, değişik bölgelerde yetiştirilen ürünlerin farklı yıllara ait maliyetleri hesaplanmıştır (Talim, 1973; Ayyıldız, 1978; Kıral, 1987; Anonim, 1988; Yavuz, Karagölge ve Peker, 1998; Peker ve Erciş, 1996; Peker ve Özer, 1998; Gündoğmuş, 1998; Kıral ve Kasnakoğlu, 1999).

Tarımsal ürünlerin maliyet hesabıyla ilgili yöntem boşluğunu doldurmak amacıyla Türkiye’de 1999 yılında Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü tarafından kapsamlı bir araştırmanın sonucu “Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi” adlı kitap yayınlanmış ve Türkiye’de başlıca kaynak konumundadır. Söz konusu eser günümüz koşullarında uygulanabilir formatta maliyet tabloları içermektedir. Aynı zamanda hızla değişen konjoktüre göre yenilenmeyi geciktirmeden Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılan maliyet tablolarının kullanılması pratik olmaktadır. Genellikle maliyet tablolarında maliyet masrafları değişir ve sabit masraflar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu durum işletme analizinde brüt kar ve net karın hesabına olanak sağlarken, işletmede kullanılan arazi, işgücü, sermaye ve girişimcilik faktörlerinin her birinin getirilerini belirlemek için ilave ve bazen baş parmak hesabına dayanan işlemleri gerektirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, tarımsal ürünlerin maliyet hesabı için, işletme analizine geçiş sağlayacak ve kullanımı kolay bir metot geliştirmek, yöreler itibariyle tarımsal ürünler için nispi üstünlüklerin ve dolayısıyla ihtisaslaşmanın belirlenmesinde kullanılacak kriterleri tespit etmek ve Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilmiş maliyet tablolarını Konya ili tarımı için uygulayarak mutlak ve nispi üstünlükleri ve dolayısıyla ilçeler itibariyle ihtisaslaşmayı gerektiren bitkisel ürünleri Ekonomik, Ekolojik, Emniyet ve Eğitim kriterlerine göre ortaya koymaktır.

Araştırmanın kapsamında aşağıdaki konular incelenmektedir;

- Konya ilinde yetiştirilen tarla ürünlerinin fiziki girdi kullanım düzeyleri ve maliyetleri,
- Maliyetler ile fiyatlar karşılaştırarak fiyat politikası ile ilgili bazı sonuçlar,
- Tarımsal ürün maliyetlerinin hesaplanması ile ilgili Amerika Birleşik Devletlerindeki yaklaşımları Konya örneği uygulaması ile Türkiye koşullarına uyarlamak,
- Konya ilinde yetiştirilen tarla ürünlerinin mutlak ve nispi üstünlükleri ile ticaret fırsatlarını, sadece ekonomik kritere göre değil,
 - Çiftçi ve çiftlik koşulları,
 - Yörede ilgili ürünlerin pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin varlığı,
 - Konuyla ilgili yetişmiş insan gücü (tecrübe ve eğitim),

-
- Tarım-çevre etkileşiminde sürdürülebilir üretim (çevrenin korunması),
 - Tüketicilerin korunması ve
 - Ürünlerin ticaret durumlarını dikkate alarak belirlemek.
- Konya'nın ilçeleri itibariyle ihtisaslaşmaya potansiyel oluşturan bitkisel ürünleri ortaya koymak.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini, tarım işletmelerinde uygulanan anketlerle elde edilen veriler, Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılan maliyet tabloları (www.osu.edu web sitesinin AEDE bölümünün extension kısmında yer almaktadır <http://aede.osu.edu/Programs/FarmManagement/Budgets/crops-2010/index.htm>) ve konuyla ilgili literatür oluşturmaktadır. Bu metodun Türkiye'de uygulananlardan farkı; maliyet hesabından işletme analizi ve planlamaya geçişi sağlayacak esaslarda olması ve kolay olduğu için çiftçiler tarafından pratikte yaygın bir şekilde uygulanabilmesidir. Araştırmada Ekonomik kriter yanında diğer 3E'yi de dikkate alarak üstünlüklerin belirlenmesine yönelik metod, ABD'de uygulanan maliyet hesaplama tekniğinin Türkiye'ye uyarlanması ve maliyet hesabından İşletme Analizine ve İşletme Planlamasına geçişi kolaylaştıracak bir uygulamanın esasları belirlenirken Laur Muhasebe Tekniği esas alınmıştır. Laur Muhasebe Tekniğine göre İşletme Analizinin esasları (Karagölge, 2000) tarafından detaylı olarak açıklanmıştır.

Anket yapılacak işletme sayısı ilçelerde ön plana çıkan bitkisel ürünler dikkate alınarak Gayeli Örnekleme ile belirlenmiştir. Buna göre anket yapılan ilçeler ve anket sayıları Çizelge 2.1'de sunulmaktadır.

Konya ilinin ilçeleri itibariyle anket yapılacak işletme sayısı o yörede ön plana çıkan tarla ürünlerinin ilk 3'ü için (toplam üretimin %85'den fazlası) dikkate alınarak belirlenmiştir. Zira, işletmelerin brüt üretim değerine göre sınıflandırılmasında Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) %66,6 dikkate alınmaktadır. Anket yapılan işletmelerin seçiminde ise tesadüfi davranılmış ve işletmelere ait 2005-2006, 2006-2007 üretim dönemlerinin verileri toplanmıştır. Anket uygulamaları ile işletmecilerin bitkisel üretim, verim, girdi kullanımları, çiftçi ve çiftlik koşulları, yörede ilgili ürünün pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin durumu, ürünün ihracat olanakları, konuyla ilgili yetişmiş insan kaynakları, çevre koruma, rekabet, hayvan refahı, tüketicilerin korunması, eğitimi, ürünün ve girdilerin dış ticaret durumlarına ait veriler temin edilmiştir.

Çizelge 2.1 Konya ili ilçeleri itibariyle uygulanan anket sayısı

İlçe adı	Uygulanan anket sayısı	İlçe adı	Uygulanan anket sayısı
AHIRLI	13	HALKAPINAR	11
ALTINEKİN	22	HÜYÜK	16
AKÖREN	12	ILGIN	32
AKŞEHİR	14	KADINHANI	16
BEYŞEHİR	26	KARAPINAR	13
BOZKIR	11	KARATAY	26
CİHANBEYLİ	18	KULU	14
ÇELTİK	10	MERAM	28
ÇUMRA	34	SARAYÖNÜ	32
DERBENT	13	SELÇUKLU	30
DEREBUCAK	13	SEYDİŞEHİR	22
DOĞANHİSAR	22	TAŞKENT	11
EMİRGAZİ	16	TUZLUKÇU	11
EREĞLİ	26	YALIHÜYÜK	14
GÜNEYSINIR	28	YUNAK	16
HADİM	20	TOPLAM	590

Maliyet tabloları ABD' nin Ohio State Üniversitesi'nin web-sitesinden alınmış, Türkiye koşullarına uyarlandıktan sonra 1 dekar için fiziki girdi kullanım düzeyleri ve birim maliyetler belirlenmiştir. Maliyetler tek ürün bütçe yöntemine göre hesaplanmıştır. 4 E (Ekonomik, Ekolojik, Eğitim, Emniyet) kriterlerine (Prior, 1998) göre (çiftçi ve çiftlik koşulları, yörede ilgili ürünün pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin bulunması, ürünün ihracat olanakları, konuyla ilgili yetişmiş insan kaynakları, çevre koruma) için ilçeler itibariyle Konya'da ön plana çıkan tarla bitkilerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ekonomik kriter hariç diğer E'lere göre uygun ürünler belirlendikten sonra bu ürünler için ekonomik göstergeler hesaplanmıştır. Çalışmada öncelikle 3 ana kriter (ekolojik, çiftçi eğitim ve tecrübesi, pazarlama olanakları) ve bunların alt kriterinden oluşan bir metod uygulanmıştır. 3 ana kriter Ekoloji-çevre koruma (E1) ve Eğitim-çiftlik ve çiftçi koşulları (E2) ve Emniyet- ülkenin gıda ihtiyacı, pazarlama olanakları (E3) kriterleri olarak seçilmiştir.

Bunların alt kriterleri <http://www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/Efuzzyweb/fm11.html> sitesinde yer alan Bulanık Yöntemden yararlanılarak belirlenmiştir.

Ekoloji (E1) için;

- Kimyasal Kullanımı (KK)
- Su kullanımı (SK)

- Yan Ürünler (YÜ) ve değerlendirilme olanakları
- Ürünü işleme olanakları ve atıkların değerlendirilmesi (İOA)

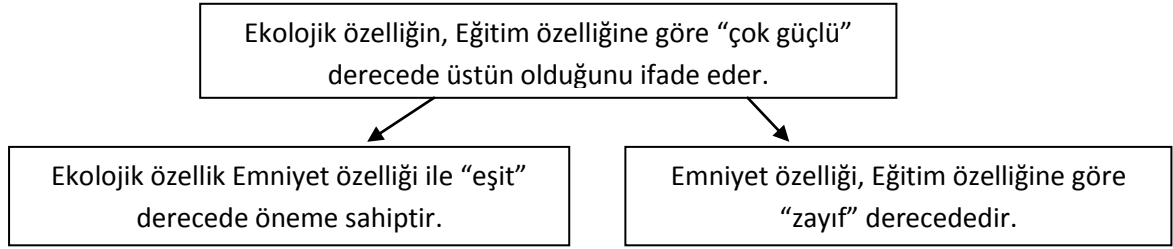
Eğitim (E2) için;

- Çiftçilerin üretim tecrübesi (ÇÜT)
- Depolama ve işleme olanakları ve tecrübesi (Dİ)
- Girdi kullanımında makine yoğun üretim (GK)

Emniyet (E3) için;

- Türkiye'nin yıllık üretim miktarı (TÜM)
- Pazarlama olanakları (kooperatif veya şirketinin olması) (PG)
- Zorunlu gıda olması (ZG)

E1, E2, E3 kriterlerine göre anketler değerlendirilip yetiştirilebilecek ürünler seçilirken, Konya ilinde yetiştirilen tarla bitkileri için aşağıdaki esaslarda tablolar oluşturulmuş ve çiftçi beyanları olarak doldurulmuştur. Aşağıda analiz esasları verilen metotta X ile işaretlenenlerin anlamı;

		Ana Kriterlerin Birbirleri Üzerindeki Önem Dereceleri									
Sorular	Özellikler	Kesin	Çok Güçlü	Biraz Güçlü	Zayıf	Eşit	Zayıf	Biraz Güçlü	Çok Güçlü	Kesin	Özellikler
S1	E1		X								E2
S2	E1					X					E3
S3	E2						X				E3

Ana kriterlerin karşılaştırılması

S1. Ekolojik Özellikler (E1), Eğitim Özelliklerine (E2) göre ne kadar önemlidir?

S2. Ekolojik Özellikler (E1), Emniyet Özelliklere (E3) göre ne kadar önemlidir?

S3. Eğitim Özellikleri (E2), Emniyet Özelliklere (E3) göre ne kadar önemlidir?

I		Ana Kriterlerin Birbirleri Üzerindeki Önem Dereceleri									
Sorular	Özellikler	Kesin	Çok Güçlü	Biraz Güçlü	Zayıf	Eşit	Zayıf	Biraz Güçlü	Çok Güçlü	Kesin	Özellikler
S1	E1										E2
S2	E1										E3
S3	E2										E3

şeklinde tamamlanmıştır. Benzer esaslarla alt kriterler için uygulama yapılarak sonuçta Konya ili için ürünler seçilmiştir.

Ekoloji (E1) için kimyasal kullanımı, su kullanımı, yan ürünler ve değerlendirme olanakları, Eğitim (E2) için çiftçilerin üretim tecrübesi, depolama ve işleme olanakları ve tecrübesi, girdi kullanımında makine yoğun üretim, Emniyet (E3) için Türkiye'nin yıllık üretim miktarı, pazarlama olanakları (kooperatif veya şirketinin olması) ve zorunlu gıda olması dikkate alınırken literatürlerde belirlenmiş değerler verilerek çiftçi görüşleri esas alınmıştır.

Maliyet hesabından işletme analizi ve işletme planlamasına geçiş sağlayacak İşletme Masraflarının sınıflandırmasında (Karagölge, 2000) tarafından yayınlanmış Tarımsal İşletmecilik kitabından yararlanılmış ve bu çalışmada temel sınıflandırmaya ters düşmeyecek şekilde yeni bir sınıflandırma yapılmıştır. İşletme envanterinin tespitinde, sermayenin fonksiyonlarına göre sınıflandırması esas alınmaktadır (Karagölge, 2000).

A. Aktif Sermaye

I. Arazi Sermayesi (Çiftlik Sermayesi)

1. Toprak Sermayesi
2. Arazi Islahı Sermayesi (Meliorasyon)
3. Bina Sermayesi
4. Bitki Sermayesi (Meyve Ağaçları, Omca, Tarla Demirbaşı)
5. Av ve Balık Sermayesi.

II. Müstecir Sermayesi (İşletme Sermayesi)

1. Sabit İşletme Sermayesi
 - a. Hayvan Sermayesi (Canlı demirbaş)
 - b. Alet-Makine Sermayesi (Cansız demirbaş)

2. Döner İşletme Sermayesi

a. Malzeme-Mühimmat Sermayesi

b. Para Sermayesi

B. Pasif Sermaye

I. Yabancı Sermaye (1. Arazi Karşılığı İpotek Borçları, 2. Banka ve Kooperatif Borçları, 3. Adi Borçlar, 4. Cari Borçlar (Ödenmemiş fatura vb), 5. İndi Borçlar (Ortakçılık ve kiracılık dolayısıyla işletmeye yatırılan sermaye)).

II. Öz Sermaye

Her ürünle ilgili, input ve output verileri anketlerle derlenmiştir. Bunlar; işgücü, çeki gücü, arazi, tohumluk, gübre, ilaç, akaryakıt, yem vb. ile ilgili verilerdir.

Bu çalışmada sermayenin fonksiyonlarına göre sınıflandırması esas alınarak maliyet tablolarından;

1. İşletme Masrafları, 2. Gayri Safi Üretim değeri (GSÜD), 3. Gayri Safi Hasıla (GSH), 4. Safi Hasıla (SH), Safi Kâr(SK), 5. Rantabilite ve 6. Tarımsal Gelir (TG) unsurlarının hesaplanmasına olanak sağlayacak bir sınıflandırma yapılmıştır.

Maliyet hesabı için kullanılan Maliyet Tablosu ve metot aşağıda verilmiştir (<http://aede.osu.edu/Programs/FarmManagement/Budgets/crops-2010/index.htm>);

Bitkisel Ürünlerde Dekara Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyet

	Miktar	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Değişir Masraflar			
Tohum			
Gübreler (N+P ₂ O ₅)			
İlaçlar ²			
Traktör ve mazot			
Yağ masrafı ³			
Tamirler-Bakım			
Çeşitli diğer giderler ⁴			
Değişir sermaye faizi ⁵			
Kiralanan işgücü ⁶			
Toplam Değişir Masraflar			
	- Dekar başına		
	- Kg başına		
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷			
Makine ve ekipman sabit giderleri			
Arazi kirası			
İdare giderleri		%5 Brüt üretim değeri	
Toplam Sabit Masraflar			
Toplam Masraflar			
	- Dekar başına		
	- Kg başına		
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ İlgili üretim faaliyetlerinde kullanılan aile işgücü

3. TARIMSAL ÜRÜNLERDE MALİYET HESABI VE İŞLETME ANALİZİNDE KOLAYLIK SAĞLAYABİLECEK BİR SINIFLANDIRMA

3.1 Maliyet Kavramı

Maliyet; belirli bir miktar mal veya hizmet üretiminde kullanılan üretim vasıtalarına yapılan harcamaların toplamıdır. Bu tanım, yani kullanılan girdilere yapılan harcama esas alınarak hesaplanan maliyet Nakdi Maliyettir. Bir de reel maliyet söz konusudur. Reel Maliyet; bir malın üretiminde kullanılan üretim vasıtaları miktarının toplamını ifade etmektedir. Ancak üretimde kullanılan girdilerin hepsi aynı birimle ölçülmediğinden reel maliyetle birlikte nakdi maliyetin de hesaplanması gerekmektedir. Maliyet masraflarının sadece kıymet (Parasal) itibariyle değil, miktar bakımından da tespit edilmesi belirli bir üretim için sadece kaç liralık girdi kullanıldığı değil, aynı zamanda ne miktarlarda girdi kullanıldığını (fiziki girdi kullanım miktarları) da ortaya koymaktadır. Reel maliyetin hesaplanması; işletmeleri, faaliyetleri ve yıllık faaliyet değişikliklerinin kaynaklarını belirlemede avantajlar sağlamaktadır. İşletmede maliyet masrafları üretim birimi başına belirlendiği gibi (maliyet hesaplaması) zamana göre de belirlenmektedir. Maliyet hesaplamada, en önemli konu, maliyet unsurlarını (üretimde kullanılan inputları) iyi belirlemektir. Tarım işletmelerinde üretilen tarımsal ürünlerin özellikle de çok yıllıkların maliyetlerini hesaplamak zordur. Maliyet hesaplama zorluğu;

1. Tarım işletmelerinde elde edilen bazı ürünlerin, diğer ürünlerin üretiminde girdi olarak kullanılması,
2. Uzun vadeli islah yatırımlarının bir üretim yılına düşen maliyetinin tespiti,
3. Tarım işletmelerinde evde ve işletmede tüketilen ürün miktarı,
4. İşletmenin ve ailenin müşterek kullandıkları bazı araç ve gereçlerin yıllık masraflarının işletmeye düşen miktarının tespitindedir (Karagölge, 2000). Tarım işletmelerinde maliyet hesaplamada ortaya çıkan en önemli sorun; bina, makine, iş hayvanı amortismanları ile genel idare giderlerin üretim şubelerine dağıtımındadır. İdare masrafların üretim kollarına dağıtılması aşağıdaki yollarla yapılabilmektedir; 1. Üretim kolları itibariyle sermayenin aktif sermaye içindeki payı esas alınarak, 2. Her üretim şubesinin işletmenin yıllık toplam masrafındaki payı esas alınarak, 3. İşletmenin gayri safi hasıla değerinde her şubenin payını esas alarak ve 4. İşletmede mevcut üretim kollarının hepsine eşit dağıtım.

3.2 Maliyet Unsurları

İşletmelerin faaliyete geçebilmesi ve bu faaliyetlerine devam edebilmesi için, maddi ve manevi çeşitli bir takım masraflara katlanmaları gerekmektedir. İşletmelerin katlandığı masrafların her birine Maliyet Masrafları veya Maliyet Unsurları denir. Bitkisel ürünlerin maliyet hesabı basit ifadesi ile yapılacak masrafa karşılık, elde edilecek mal veya hizmet değerinin eşit ve/veya büyük olmasına yöneliktir. Tarım işletmelerinde bitkisel üretim için Tarla Maliyeti, Ambar maliyeti ve Pazar Maliyeti, hayvansal üretimde ise İşletme Avlusu Maliyeti ve Pazar Maliyeti

hesaplanmaktadır. Tarımsal ürün maliyetleri üretimin yapıldığı safhaya göre ön veya yaklaşık maliyet ve son veya kati maliyet olarak hesaplanabilmektedir. Ön Maliyet: Üretime başlamadan önce, faaliyetin kâr durumunu anlamak için, takdir yoluyla hesaplanan maliyet masraflarına göre tahmin edilmektedir. Ön maliyet sistemine, tahmini maliyet ile standart maliyet sistemleri girmektedir. Ön maliyet sistemlerinde üretim döneminin başında, geçmiş yıllara ilişkin verilerden hareketle maliyetin hangi seviyede teşekkül edeceği tahmin edilmektedir. Kati Maliyet hesaplanırken maliyet olarak tahakkuk etmiş masraflar dikkate alınmaktadır. Satış fiyatlarının belirlenmesinde kati maliyetler esas alınmaktadır. Yani, üretim dönemine ait giderler kaydedilerek üretim dönemi sonunda gerçekleşen fiili maliyet hesaplanmaktadır. Kati Maliyet sisteminde sipariş maliyet ile safha maliyet sistemleri söz konusudur. Safha maliyet sistemi, tarımsal faaliyetin özelliklerine daha uygundur. Maliyet hesabında, safha maliyet sistemi uygulanırken, muhasebe kayıtları esas alınmakta, muhasebe kayıtlarının tutulmadığı işletmelerde ise alternatif maliyet sistemine başvurulabilmektedir. Alternatif maliyet sisteminde üreticinin satın alma ve kiralama yolu ile üretimde kullandığı girdiler satın alma ve kira bedelleri ile doğrudan maliyet hesabına dâhil edilmekte, işletmede kullanılanlar ise satın alım ve kiralamaya ilişkin ortalama değerler üzerinden aynı hesaba katılmaktadır.

3.3 Tarım İşletmelerinde Maliyet Masrafları

Tarım işletmelerinde maliyeti oluşturan masraflar esas itibarıyla 5 sınıfta incelenmektedir (Erkuş ve Demirci, 1996):

1. Arazi kirası; Üretimde kullanılan arazi ister mülk yani girişimcinin malı isterse kiraya tutulmuş olsun, kira bedeli masraf unsuru olarak kabul edilir. Arazi mülk ise eşdeğeri bir arazinin kirası esas alınıp kiranın ne olacağı belirlenir. Hayvancılıkta ise ahır, ağıl ve kümes kirası dikkate alınmaktadır.

2. İşçilik Masrafı; Bu masraf grubuna;

2.1. Müteşebbisin ve aile fertlerinin tarım işletmesinde çalışmalarının karşılığı ücret belirlenirken, aynı işin yabancı işçiye yaptırıldığında ödenecek ücret kadar bir kıymet esas alınmaktadır.

2.2. Yabancı işçilere ödenen ayni ve nakdi ücretler dâhil edilir.

3. Cari masraflar; Bu masraf grubuna

1. Çiftlik ve kimyevi gübreler,	6. Aydınlatma,
2. Tohumluk,	7. Isıtma,
3. Hayvan yemleri,	8. Sulama masrafları,
4. Tarımsal mücadele ilaçları,	9. Alet-makine, bina bakımı,
5. Akaryakıt,	10. İşletmeye ait vergiler ve diğer benzeri
- masraflar dâhil edilmektedir.

4. Amortismanlar; İşletme varlıklarından bir yıldan fazla kullanılan, yıpranma, aşınmaya maruz kalan, değeri belli bir bedelin üzerinde olanların yıpranma aşınma suretiyle değerinde meydana gelen azalmaya karşılık hesaplanan masraflardır.

5. Faiz; Maliyeti hesaplanacak ürünün üretiminde kullanılan sermaye için normal faiz haddine göre faiz hesaplanmaktadır. Sermayenin üretimde kullanıldığı süre için faiz getirisinin maliyet unsuru olarak dikkate alınmasının sebebi tarımsal üretim faaliyetinde karşılaşılan doğal ve ekonomik risk olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, üretimde kullanılan sermayenin fırsat maliyeti ile ilgilidir. Burada alternatif faaliyetlerde kullanılabilen sermayenin getirisi fırsat maliyeti olmaktadır.

Maliyet hesabındaki arazi kirası, işçilik masrafı, cari masraflar, amortisman ve faiz sınıflandırması yanında Maliyet Masrafları ekonomik karakterine göre iki şekilde sınıflandırılmaktadır;

1. Sabit Masraflar; Sabit sermayenin korunması, üretime hazır hale getirilmesi, yenilenmesi amacıyla üretim hacmine bağlı olmadan yapılan harcamalardır. Bunlar;

1.1. Gerçek Sabit masraflar; Sabit masraflardan bir fiil ödeme yapılanları içermektedir. Amortisman, sigorta, kira, faiz, periyodik bakım-onarım giderleri, vergiler, borçlar, daimi işçi giderleri.

1.2. İtibari Sabit Masraflar; İşletmenin bir fiil ödeme yapmadığı, fakat yapıldığını varsaydığı sabit masraflardır. İtibari masraflar, işletmede öz kaynakların karşılığı olarak yapıldığı varsayılan masraflardır. Öz sermaye için hesaplanan faiz, mülk arazinin kira bedeli, aile işgücü için ücret itibari sabit masraflardır. Mali analizlerde itibari masrafların da dikkate alınması gerekmektedir.

Bitkisel ve hayvansal üretimde sabit masraflar: daimi işçi ve memur masrafları, bina, tesis vb. varlıkların tamir ve bakımı, amortismanlar, kira, faiz, vergi, bina ve tesislerin sigortası, iş hayvanları yaşam payı masrafları, genel idare masraflar ve diğerlerinden oluşmaktadır.

2. Değişir Masraflar; Üretim hacmine bağlı olan masraflardır. Bunlar; üretimde kullanılan her türlü hammadde ve yardımcı madde için yapılan harcamalar, ısınma, aydınlanma giderleri, periyodik bakım onarım giderleri, geçici yabancı işçilere yapılan ödemeler, kiralanıp kullanılan alet-makinenin kira bedeli, aşı, ilaç vb. masraflardır.

Çizelge 3.1 Bitkisel ve hayvansal üretimde değişir masraflar

Bitkisel Üretim	Hayvansal üretim
Tohum	Sürü yenileme masrafı
Gübre	İşletmeden kullanılan kesif yem ile dışarıdan satın alınan kesif ve kaba yem masrafı
Tarımsal mücadele ilacı	Daimi olmayan çoban ücreti
Benzin, mazot, yağ ve tamir - bakım	Veteriner - ilaç masrafı
Geçici işçilik	Aşım ücreti
Makine kirası	Hayvan Sigortası
Su ücreti	Pazarlama masrafı
Ürün sigortası	Diğer masraflar (kırkım, tuz, yular)
Pazarlama masrafı	Döner sermaye faizi
Döner sermaye faizi	

İşletmede sabit sermaye unsurlarının yıllık kullanımı amortisman eşliğini geçiyorsa amortismanlarda değişir masraflara dönüşür. Maliyet masrafları üretim faaliyetlerine dağıtılabirliklerine göre de ikiye ayrılmaktadır:

1. Dolaysız masraflar; Bir üretim faaliyeti ile doğrudan ilgili olan masraflardır.
2. Dolaylı masraflar; İşletmenin tümünü ya da birkaç üretim faaliyetinin yer aldığı üretim şubelerini ilgilendirmektedir. Dolaylı masraflar masraf yerleri itibariyle aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

I. Yardımcı masraf yerleri

1. Elektrik üretimi masrafları
2. Atölye masrafları
3. İş vasıtaları masrafları
4. Su temini masrafları

II. Ön veya yan masraf yerleri

1. İdare masrafları
2. Sosyal hizmetlere ilişkin masraflar
3. Malzeme ambarı masrafları

Maliyet masraflarının diğer bir sınıflandırması ise cins ve mahiyetlerine göre; personel masrafları (Memurlar, Müstahdemler, İşçiler), materyal masrafları (Hammadde (tohum, fide, fidan) Malzeme (yem, gübre, yakıt), harice yaptırılan işlerin masrafları (Su elektrik, kira, nakliye, sigorta), kapital masrafları (Amortisman, Faiz), toplum masrafları (Aidatlar, Vergiler) şeklinde yapılmaktadır.

Masrafları işletme masrafları ve üretim masrafları olarak ayırmak da mümkündür. İşletme masrafları; işçilik masrafları, cari masraflar, envanter kıymetindeki eksilmeler ve amortismanlardır. Üretim masrafları = İşletme Masrafları + İtibari Masraflar (Öz sermaye faizi, aile işgücü ücret karşılığı, mülk arazinin kirası)

Bu genel açıklamalardan sonra tek yıllık ve çok yıllık ürünlerin maliyet hesabında dikkat edilmesi gereken unsurlardan söz etmek mümkündür. Tarla ürünlerinden tek yıllık olanların maliyetini hesaplamak çok yıllık olanlara göre kolaydır. Aynı şekilde tarla ürünlerinin maliyetlerini hesaplamak hayvansal ürün maliyetlerini hesaplamaktan daha kolaydır.

Örneğin, tarla ürünlerinden buğday maliyetinin hesabı dikkate alındığın, maliyet unsurları;

1. Tarla kirası
2. Gübreleme
3. Tohum
4. Sürüm (ilk sürüm, ikileme, üçleme, taban, sürgü, tırmıklama)
5. Bakım (ot temizleme, sulama, koruma veya bekçi, mücadele)
6. Hasat-Harman.

Tarla Maliyeti = 1+2+3+4+5+6

Ambar maliyeti = Tarla Maliyeti + Çuvallama, ambara taşıma masrafı

Pazar Maliyeti = Ambar Maliyeti + Pazara nakliye masrafı

Burada her üç safhada tespit edilmiş masraflara genel masrafların (sigorta, faiz vb.) ilave edilmesi gerekir. Ancak, faizi maliyet unsuruna katmayan ekonomistler de vardır. Maliyetin hesabı dinamik bir toplumda yapılıyorsa faiz tabiri yerine riskin karşılığı deyimi kullanılmaktadır.

Hayvansal üretimde Maliyet Hesabı için masraflar genel olarak 9 gruba ayrılmaktadır:

1. Amortisman masrafları; Uzun ömürlü sermaye unsurlarından aşınma, yıpranma ve yaşlanmadan dolayı meydana gelen kıymet eksilişlerine amortisman, yıllara düşen amortisman miktarına ise amortisman payı denir. Besicilik yapılan bir işletmede, belirli sürelerle elde tutulan besi hayvanları için, amortisman hesaplanmaz. Canlı demirbaşın amortismanına tabi olabilmesi için, bir yıldan daha fazla süreyle üretime katılan sabit sermaye özelliğine sahip olması gerekir. Amortisman hesabında; hayvanın kıymeti (Ergin çağa ulaştığı yaştaki), tabii ömrü ve ekonomik ömrü, yem fiyatları ile hayvansal ürün fiyatlarının oranı (amortisman yöntemi), hayvanın, üretici sermaye olarak değeri ile kasaplık olarak değeri dikkate alınmaktadır. Hayvanların amortisman hesabında iki yolun kullanılması önerilmektedir: a)Yıllık yeniden değerlendirme

yöntemi; Bu yöntemde, sürüden hareketle, sene başı ve sene sonu kıymetleri ve yıl içindeki hayvan kıymet hareketleri dikkate alınarak, kıymet azalışlarının amortisman olarak değerlendirilmesi esas alınmaktadır. Şayet bir kıymet artışı olmuşsa bu prodüktif demirbaş artışı olarak gelire dahil edilir. Özetle; Kıymet Değişmesi = (Sene sonu sürü kıymeti + Satılan hayvanların değeri) - (Sene başı sürü kıymeti + Satın alınan hayvanların kıymeti) şeklinde belirlenmektedir. B) Maliyet hesabında kullanabilecek ikinci amortisman yöntemi ise iş hayvanlarında olduğu gibi, uzun ömürlü diğer sermaye gruplarında uygulanan amortisman yöntemlerinden birisidir. Bu durumda genellikle doğru hat yöntemi uygulanmaktadır. Özellikle ahır ve sürü mevcudu yetişkin hayvanlardan oluşmuşsa bu yöntemin uygulanması daha uygundur. Bu durumda amortisman, hayvanın verime başladığı yaştaki kıymeti ile tahmin edilen kasaplık kıymeti arasındaki farkın ekonomik ömre bölünmesi yoluyla bulunmaktadır.

2. Yem ve diğer materyal masrafları; Bir üretim dönemi veya bir yıl içerisinde satın alınan kaba yem, kesif yem, tuz, yataklık vb. maddeler, hayvancılık faaliyetlerinin önemli masraf unsurlarıdır. Bunun yanında, işletmede üretilen ve hayvancılık üretim faaliyetinde kullanılan kaba ve kesif yem, yataklık gibi ürün değerleri de masraf olarak dikkate alınır. Bu durumda, ürün fiyatı olarak, pazar fiyatı yerine çiftlik fiyatlarının kullanılması önerilmektedir. Ancak bazı yemlerin, örneğin, silaj gibi, pazar fiyatlarının tespiti kolay olmadığı için transformasyon fiyatı kriteri uygulanabilmektedir.

3. Çayır-mer'a masrafları; Çiftçilere ait çayır ve suni Mer'a arazileri için masraflar, bitkisel üretimde arazi masrafları gibi değerlendirilir. Şayet çayır - Mer'a arazisi kiralanmışsa nakit kira bedeli masrafları kaydedilir. Mer'a işletmenin kendi malı ise faiz, vergi, arazi islahı sermayesi faizi, amortisman, bakım masrafları, gübreleme vb. üretimle ilgili tüm masrafların dikkate alınması gerekir.

4. Bina masrafları; Hayvansal üretim faaliyetlerinde bina masrafları bitkisel üretim faaliyetine göre daha fazla önem arz etmektedir. Şayet binalar kiralanmışsa, kira bedeli bina masrafları olarak dikkate alınmaktadır. Binalar işletmecinin kendi malı ise amortisman, tamir-bakım, vergi, sigorta ve bina kıymetlerinin faizi, binaların toplam masrafını teşkil etmektedir. Amortisman hesabında genellikle doğru hat yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem kullanıldığı zaman, sabit kıymetlerin ömrü boyunca ortalama yatırım miktarı, o sabit kıymetin maliyetinin yarısına eşit olmaktadır. Bu nedenle amortisman tabi demirbaşın faizi hesaplanırken, demirbaş kıymetlerinin yarısının dikkate alınması önerilmektedir (Aksöz, 1973; Bülbül, 1981).

5. Makine ve ekipman masrafları; Makine ve ekipmanlar kiralanmışsa, bunların kira bedeli maliyet masraflarına dahil edilir. Ancak, genellikle, makine ve ekipmanlar işletmenin kendi malı ise bunlara ait amortisman, tamir-bakım, vergi ve hesaplanacak faiz gideri, makine ve ekipman masraflarını oluşturmaktadır. Makine ve ekipman sermayesi için faiz hesaplanırken, bina sermayesinde olduğu gibi, bunlarda da doğru hat amortisman yöntemi uygulandığından, demirbaş kıymetinin yarısı üzerinden faiz hesabı yapılması gerekmektedir.

6. İşgücü masrafları; İşgücü masrafları hesaplanırken dikkat edilmesi gereken hususlar: a) Her şeyden önce, üretim faaliyetinde kullanılan, daimi ve geçici işçilere ödenen ücretler, işgücü masraflarına dahil edilir. Burada işgücünün tamamının maliyet hesabı yapılan üretim faaliyetinde çalışıp çalışmadığına dikkat edilmelidir. Diğer yandan, bu işçilere ödenen nakdi ücret yanında, ücret olarak verilen aynı değerler de işçi ücretlerine eklenmelidir. b) İşgücü masraflarına dahil edilmesi gereken diğer bir unsur da ücret ödenmeyen aile işgücünün ücret karşılığıdır. Bu amaçla özel olarak hayvancılık faaliyetinde çalışan aile fertleri belirlenmelidir. Buna göre, aile işgücünün faaliyet kolunda çalıştığı süre dikkate alınarak, bölgede aynı işi yapan ücretli işçiler için uygulanan ortalama tarımsal işgücü ücretlerinden hareketle, aile işgücü ücret karşılığı hesaplanarak maliyet masraflarına ilave edilir.

7. Faiz; Burada faizden, sadece borç faizlerinin anlaşılması gerekmektedir. İşletme ister borçlu, ister borçsuz olsun, hesaplanacak faizler, maliyet hesabında dikkate alınmalıdır. Buradaki faiz, genellikle, üretime ayrılan sermayenin risk karşılığı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca faiz, sermayenin kullanım hakkının devredilmesi karşılığı veya fiyatı olarak da düşünülmektedir (Bülbül, 1981). Bu nedenle faizin, kullanılan sermayenin fırsat maliyeti olarak masraflara ilavesinin gerekli olduğu belirtilmektedir. Faiz hesabı açısından, sermaye unsurlarını iki gruba ayırmakta yarar vardır: Birincisi, amortisman tabii sabit sermaye unsurları olup, ikincisi ise döner sermaye özelliğine sahip girdiler için yapılan cari masraflardır. Genellikle sabit sermaye için uygulanacak faiz oranı, döner sermaye harcamaları için uygulanacak faiz oranlarından daha düşüktür.

8. Genel idare masrafları; İşletmenin sevk ve idaresi, sosyal hizmetler ile işletmenin tüm üretim faaliyetlerini ilgilendiren diğer hizmetleri için yapılan masraflar genel idare masraflarını oluşturmaktadır.

9. Diğer masraflar; Veteriner, ilaç, çoban ücreti, aşım ücreti, nakliye vb. masraf kalemleri diğer masraflar başlığı altında toplanabilir. Bunlardan önemli paya sahip olanların ayrı başlıklar altında maliyetlere dahil edilmeleri daha uygundur.

Bir tarım işletmesinde birden fazla maliyet kolunun bulunduğu düşünülürse, bütün faaliyet kollarının müştereken yararlandığı bina, ekipman, iş hayvanlarına ait masraflar, genel idare masrafları vb. müşterek masrafların üretim kollarına dağıtımı önemli bir konudur. Bu konuda kullanılacak yöntemler:

1. İşletmelerde faaliyet kollarına ait sermayenin toplam aktif sermaye içindeki payına göre bir dağıtım izlenebilir (Açıl ve Demirci, 1984).

2. Faaliyet kollarının, adı geçen ekipman ve hizmetlerden yararlanma durumları dikkate alınarak bir dağıtım yapılabilir. Bu yöntem en çok kullanılan objektif yöntemlerden birisidir. Örneğin, aynı ekipmanı kullanan faaliyet kollarına, bu ekipman masrafları, faaliyet kollarının ekipmanı kullandıkları süre dikkate alınarak yüklenebilir.

3. Ödeme kabiliyeti yöntemi: Bu yönteme göre, masraf dağıtımında, en yüksek gelire sahip olan faaliyet kolunun müşterek masraflardan en büyük payı alması gerektiği görüşünden hareket edilir. Dağıtıma esas olarak da genellikle Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD) kullanılmaktadır.

4. Genel idare masraflarının üretim kollarına yüklenmesinde üretim faaliyetlerinin masraflarının, toplam masraf içindeki payları gibi emsaller de kullanılmaktadır.

3.4 Maliyet Masraflarının İşletme Analizinde ve Planlamada Kolaylık Sağlayabilecek Bir Sınıflandırması

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçları (İşletme Analizi) belirlenirken gelir ve gider karşılaştırılmaktadır. Tarım işletmeleri için maliyet unsurlarının; 1. Arazi kirası, 2. İşçilik Masrafı, 3. Cari masraflar, 4. Amortismanlar ve 5. Faiz olarak sınıflandırıldığı dikkate alındığında, işçilik masrafları ve sermayenin (cari masraflar) her birinin ayrıca ikişer alt grupta incelenmesi durumunda Masraf kalemlerini;

1. İşletmecilik, 2. Aile işgücü, 3. Dışarıdan temin edilen işgücü, 4. Diğer girdiler (cari), 5. Envanter değer azalışları ve amortisman, 6. Yabancı sermaye faizi, 7. Öz sermaye faizi olarak 7 gruba ayrılmak mümkündür.

İşletmenin Gelir ise Brüt Üretim Değerine BÜD (bitkisel üretim + hayvansal üretim + bitkisel ve hayvansal üretimde büyümeye ve çoğalmaya bağlı envanter artışları) işletme dışı tarımsal gelir ve ikametgah kira bedelleri ilavesiyle Gayri Safi Hasıla (GSH) olarak hesaplanmaktadır (GSH =BÜD + işletme dışı tarımsal gelir + İkametgah kira bedelleri).

Gelir (GSH)-Gider (Üretim Masrafları) karşılaştırmasında; masraflar için yukarıda açıklanan yeni sınıflandırmada 7 kalemlerde belirtilen girdilerin tamamının veya bir kısmının masraf kabul edilmesine göre işletme başarısı belirlenebilir. Burada masraf unsurlarının tamamının ve/veya bir kısmının dikkate alınması durumlarına göre aşağıdaki ekonomik göstergeler veya üretim faktörleri itibariyle hesaplamalar yapılabilmektedir;

— İşletmenin kâr veya safi karını belirlemek için masraf unsurlarının tamamı (7 kalem) dikkate alınmaktadır. Yani, GSH' dan-(1+2+3+4+5+6+7) masraf unsurlarının tamamı çıkarılmaktadır. Burada masraf unsurlarından bir fiil ödeme yapılanlar dikkate alınır, müteşebbisin ödeme yapmadan gerçekleştirdiği getiri yani Müteşebbis Karı belirlenmektedir. Müteşebbis Karı; çiftçinin dinamizminin, katlandığı risklerin ve mevcut ekonomik düzende yaptığı tarımsal faaliyetin karşılığı olmaktadır. GSH' dan Gerçek ve İtibari Masraflar çıkarılmakta ve alternatif getiriler dikkate alınarak müteşebbis faktörünün kullanımı hakkında yorum yapılabilmektedir.

İşletme Karı veya Safi Kar = (GSH-ÜM). Üretim masrafları olarak 7 masraf unsurunun tamamı yapılsın veya yapılmazın dikkate alınmaktadır.

— İşletmede kullanılan sermayenin (aktif) getiri için Saf Hasıla hesaplanmaktadır. Aktif sermayenin alternatif maliyeti sıfır kabul edilerek, aktif sermayenin getirisi belirlenmektedir. Bunun için GSH' dan aktif sermayenin faiz karşılığı hariç hesaplanan masraflar (1+2+3+4+5) çıkarılmaktadır. Dolayısıyla işletmede kullanılan sermayenin sağladığı gelir belirlenmeye çalışılırken Saf Hasıla (SH) hesaplanmaktadır. SH'nın aktif sermayeye oranı ise sermayenin % kaç faiz getirdiğini göstermektedir. Şayet incelenen işletmede SH'nın aktif sermayeye oranı veya faiz getirisi normal faiz oranının yarısından fazla ise tarımsal faaliyetin kârlı olduğu söylenebilir. Çünkü tarım işletmelerinde aktif sermayenin yarısından fazlasını alternatif maliyeti düşük olan sabit sermaye unsurları oluşturmaktadır. Sabit sermaye unsurlarının aktif içerisindeki payına bakarak normal faiz uygulamasının hangi oranda (1/2, 1/4, vb) ölçüt alınabileceğine karar vermek mümkündür. O halde öncelikle sabit sermaye unsurlarının aktifteki payı dikkate alınarak normal faiz oranının hangi oranda dikkate alınabileceğine karar vermek gerekir. Örneğin, aktif içerisinde sabit sermaye unsurları %75 ise normal faiz oranının 1/4'ü kriter alınabilir. Bu durumda SH'nın aktif sermayeye oranı normal faiz oranının 1/4'ünden az ise sermayenin tarımsal faaliyette kullanılmasıyla bir kayıp sözkonusu olmaktadır. Yani, tarımsal faaliyetin yapılmaması, sermayenin faiz getirisine yatırılması ekonomik olmaktadır.

— Çiftçi ailenin işçilik, işletmecilik ve öz sermayesi karşılığında elde ettiği geliri belirlemek amacıyla gelir-gider karşılaştırması yapılarak Tarımsal Gelir (TG) hesaplanmaktadır. Yani, çiftçi ve ailesinin işletmede çalışmasının ve öz sermayesini tarımsal faaliyette kullanmasının getirisi nedir? Bunun için, çiftçi ailenin işçilik, işletmecilik ve öz sermayeleri karşılığı masraf dikkate alınmamakta, GSH'dan diğer masraflar (3+4+5+6) çıkarılmaktadır. Bulunan sonuç (TG), aile ihtiyacının karşılanması, işletmenin geliştirilmesini sağlamak amacıyla yapılacak harcamalar ve tasarruf edilecek miktardır. İşletme dışından kullanılan yabancı işgücü ve yabancı sermayenin (borç faizi ve kiracılık ortakçılık bedeli) masraf olarak dikkate alınmaması durumunda sağlanan gelir (TG) dışarıdan kullanılan faktörlerin getirisi olmaktadır. Dolayısıyla TG, işletmede dışarıdan işgücü ve yabancı sermaye kullanımının ekonomik olup olmadığı hakkında fikir vermektedir.

— Öz sermaye karşılığında işletmeden sağlanan gelir için Öz Sermaye Rantı (ÖSR) hesaplanmaktadır; $ÖSR = GSH - (1+2+3+4+5+6 \text{ numaralı masraf unsurları})$. Öz sermayenin faizi masraflarda gösterilmediği durumda gelir-gider farkı, öz sermayenin getirisini vermektedir.

— Çiftçi ailenin bedenen ve fikren çalışmasının karşılığında işletmeden sağlanan gelir için İş Kazancı (İK) hesaplanmaktadır. $İK = GSH - (3+4+5+6+7 \text{ numaralı masraf unsurları})$. İşletmede çalışan EİG'ne oranı çiftçi ailenin ücretini vermektedir. Çiftçi ailenin işletmecilik ve işçiliğinin masraflarda yer almadığı durumdaki gelir-gider farkı, İK olmaktadır. İK, aile fertlerinin işletme dışında çalışmaları durumunda sağlayacakları gelirle mukayese edilerek çiftçi ailenin işletmede çalışmalarının ekonomik olup olmadığı konusunda fikir edinmek mümkündür.

— İşletmecilik ve öz sermaye karşılığı işletmeden sağlanan gelirin belirlenmesinde Net Çiftlik Geliri-NÇG veya Müteşebbis Geliri (MG) hesaplanmaktadır. $NÇG \text{ veya } MG = GSH \text{ dan-}$

(2+3+4+5+6 numaralı masraf unsurları). İşletme başına düşen miktarı dikkate alınmaktadır. İşletmecinin öz sermayesinin faiz karşılığı ve işletmeciliğinin masraflarda yer almadığı gelir - gider farkı NÇG başka bir ifadeyle müteşebbis geliri olmaktadır.

— İşletmecilik karşılığında işletmeden sağlanan gelir için İşletmecilik geliri (İG) hesaplanmaktadır. $İG = GSH - (2+3+4+5+6+7 \text{ numaralı masraf unsurları})$. Çiftçinin işletmeciliğinin masraflarda yer almadığı gelir-gider farkı, İG olmaktadır. İşletmecilik geliri ile işletmecinin işletme dışından sağlayacağı gelir mukayese edilerek işletmecinin işletmede tarım işletmesinde çalışmasının ekonomik olup olmadığı hakkında karar vermek mümkündür.

Özetle bir işletmede Masraf kalemlerini 7 gruba ayırarak, Arazi, Sermaye, İşgücü ve Müteşebbislik faktörlerinin ve işletmenin yıllık faaliyet sonuçlarının karlılığının belirlenmesi mümkün olmaktadır. Burada önemli olan GSH ve (1+2+3+4+5+6+7) masraf unsurlarının karşılığını doğru ve pratik belirleyebilmektir.

Bunun için;

1. GSH; yetiştirilen tarla bitkilerinin dekara üretim değeri üretim alanıyla çarpılmak suretiyle, hayvancılıkta ise ÜB (inek) ve ÜB (koyun) değerlerinin üretim birimi olarak hayvan varlığı ile çarpılması sonucunda belirlenebilir. Tarla bitkilerinin dekara geliri ise dekara ana ve yan ürün üretiminin fiyatlarıyla çarpılması şeklinde belirlenmektedir. Meyve ağaçları var ise nebat sermayesindeki artışların da GSH'ya ilave edilmesi gerekir. Aynı şekilde işletmede yer verilen tali faaliyetlerden sağlanan gelirden GSH'ya dahil edilmelidir. İkametgâh kira bedeli katılmalı mıdır? Analizlerde bina sermayesinin fırsat maliyeti olarak faiz dikkate alınırsa, GSH'da ikametgâh kira bedelleri gösterilebilir.

2. Masraf unsurlarının karşılıklarının belirlenmesi; (1+2+3+4+5+6+7) = 1. İşletmecilik, 2. Aile işgücü, 3. Dışarıdan temin edilen işgücü, 4. Diğer gidiler (cari) 5. Envanter azalışları ve amortisman, 6. Yabancı sermayenin faizi (borç ve kira ve ortağa tutulan arazi kıymeti), 7. Öz sermayenin faizi aşağıdaki gibi belirlenebilir;

- İşletmecilik (müteşebbis), aile işgücü ve işletme dışından temin edilen işgücü; her bir faaliyetin birim işgücü ihtiyacı, miktarı ve günlük yevmiye çarpılarak bulunur. Bulunan değer içerisinde çiftçinin işçiliği ile dışarıdan çalıştırılanların ücreti de vardır. Bu durumda toplam işgücü ihtiyacından dışarıdan çalıştırılanların çalıştığı süre çıkarılır. Geriye kalan işgücü kullanılabilir işgücüne bölünerek bir EİB' ne düşen işgücü bulunur. İşletmecinin işçilik ve işletmecilik karşılığı bir EİB' ne düşen işgücü dikkate alınarak belirlenebilir.

- Diğer girdiler; üretimde kullanılan materyal masraflarını oluşturmaktadır. Bitkisel üretimde tohum, gübre, ilaç, su, alet-ekipmanın tamir-bakım masrafı, yakıt, yağ, filtre (veya makine kira bedeli) gibi girdiler masraf unsurlarını oluştururken, hayvansal üretimde yem, veteriner, aşı-ilaç, tuz, kaşığı, nal, su (ücretli ise katılır aksi halde ekonomik mal olmaz) gibi girdiler cari masrafları oluşturmaktadır.

- Envanter azalışları ve amortismanlar; üretim döneminde özellikle hayvansal üretimde ölüm, hırsızlık vb. sebeplerle ortaya çıkan kayıplar envanter azalışı olarak masraflarda gösterilmektedir. Üretimde bir üretim döneminden daha fazla kullanılan, yıpranma ve aşınmaya maruz kalan ve değeri belli bir bedelin üzerindeki alet-ekipman, hayvan, arazi ıslahı gibi unsurlar için yıllık yıpranma karşılığı olarak amortisman alınmaktadır.

- Yabancı sermaye faizi; borçlar için gerçekte ödenen faiz oranı, kiracılık ve ortaklıkla işletilen araziler için ödenen kiracılık ve ortaklık payı dikkate alınmalıdır.

- Öz sermaye; aktif sermayeden yabancı sermaye çıkarılarak belirlenir. Aktif sermayede sabit unsurların aldığı pay dikkate alınarak (yukarıda açıklandığı gibi) öz sermayeye uygulanacak yıllık normal faiz oranı belirlenir.

Gerek gelir ve gerekse gider belirlenirken ara ürünler için iki şekilde hesaplama mümkündür. Ya ara ürün gelir ve gider gösterilmez, ya da ara ürün hem gelir de hem de giderde gösterilir.

1. İşletme Masrafları

2. GSÜD = Bitkisel Üretim Değeri + Hayvansal Üretim Değeri + Prodüktif Demirbaş Kıymet Artışı

3. GSH = GSÜD + İşletme Dışı Tarımsal Gelir + Konut Kirası

4. SH = GSH - İM, SK = GSH - ÜM

5. ÜM = İM + Aktif Sermayenin Faiz Karşılığı

6. Mali Rantabilite = (İşletme Kârı + Öz Sermaye Faizi) / Öz Sermaye x 100

Ekonomik Rantabilite = (İşletme Kârı + Aktif Sermaye Faizi) / Aktif Sermaye x 100

7. TG = SH-(Borç faizleri + Kira) + Aile El Emeği Ücret Karşılığı

İşletme mukayeselerinde bu sonuçlardan Saf Hâsılın; Ha'a, 100 TL'lik GSH'ya, 100 TL'lik İM'na ve Aktif Sermayeye, Tarımsal Gelirin; EİB, EİG, Öz Sermaye, Ha. ve Yıla, İşletme Masraflarının ; EİB, Ha. ve Aktif Sermayeye ve Gayrisaf Hâsılın; 100 TL'lik İM, EİG, Ha., Aktif Sermaye ve 100 TL'lik İM'na oranları kullanılmaktadır.

Maliyet masraflarının işletme analizinde kolaylık sağlayacak şekilde diyagramla açıklanması Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.1. Tarım İşletmelerinde Masraf Unsurları

İşletmecilik (a)	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre, yem) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	Öz sermaye faizi (g)
---------------------	--------------------	-----------------------	--	---	------------------------------	----------------------

Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının analizi (Gelir - Gider)

Gelir olarak GSH alınırken, giderler masraf unsurlarının oluşturduğu masraflardır. Şayet tüm masraf unsurlarının oluşturduğu masraflar gider olarak alınırsa gelir - gider farkı KAR veya SAFİ KAR olmaktadır. Masraflar arasında bazı masraf unsurlarının yer almaması durumlarına göre gelir - gider farkı ÖSR, SH, İG, İK ve TG şekillerindedir (Şekil 3.2).

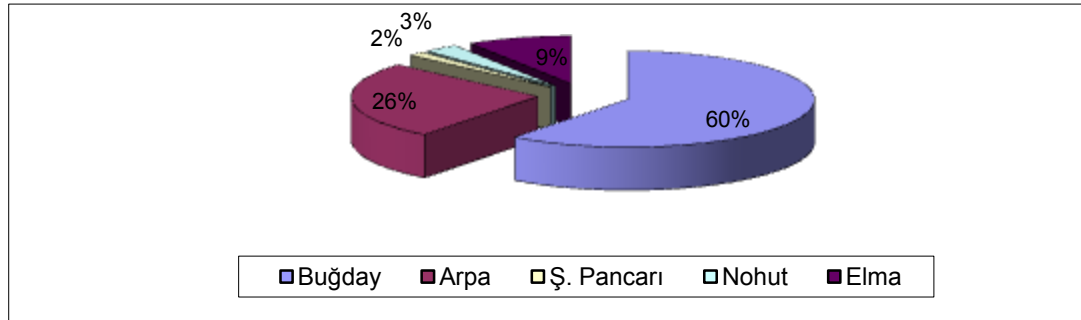
4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

4.1 Konya İli İlçeleri İtibariyle Yetiştirilen Tarla Bitkileri

Konya ili ilçelerinde yetiştirilen tarım ürünleri Çiftçi Kayıt Sisteminin 2005 yılı verileri dikkate alınarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.1- 4.30).

Çizelge 4.1 Konya ili Ahırlı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	3.000	60,36
Arpa	1.300	26,16
Ş. Pancarı	70	1,41
Nohut	150	3,02
Elma	450	9,05
Toplam	4.970	100,00

Şekil 4.1 Konya ili Ahırlı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Şekil 4.2. Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının analizi (Gelir - Gider)

GSH (Gayrisafi Hasıla) — ÜM (üretim masrafları) = KAR (İşletme Kârı ve/veya Müteşebbis Kârı)

Bitkisel üretim değeri (1)	Hayvansal üretim değeri (2)	Üretime bağlı envanter artışları (3)	İkametgâh kira bedeli (4)	İşletme dışı tarımsal gelir (5)	-	İşletmecilik (a)	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	Öz sermaye faizi (g)	= KAR
----------------------------	-----------------------------	--------------------------------------	---------------------------	---------------------------------	---	------------------	-----------------	--------------------	--------------------------------------	--	---------------------------	----------------------	--------------

GSH -	İşletmecilik (a)	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre, yem ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	= ÖSR (Öz Sermaye Rantı)
-------	------------------	-----------------	--------------------	---	--	---------------------------	---------------------------------

GSH -	İşletmecilik (a)	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre, yem ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	= SH (Saf Hasıla)
-------	------------------	-----------------	--------------------	---	--	--------------------------

Şekil 4.2. (Devam). Tarım işletmelerinde yıllık faaliyet sonuçlarının analizi (Gelir - Gider)

GSH -	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	= NÇG (Net Çiftlik Geliri=Müt. Gel.)
-------	--------------------	-----------------------	--	--	---------------------------------	--------------------------------------

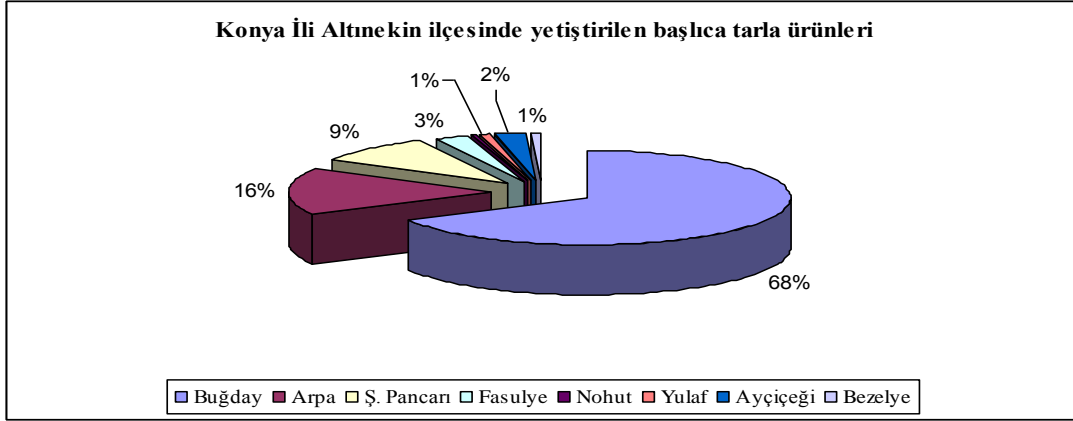
GSH -	Aile işgücü (b)	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	Öz sermaye faizi (g)	= İG (İşletmecilik Geliri)
-------	--------------------	-----------------------	--	--	---------------------------------	----------------------------	----------------------------

GSH -	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre, yem ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	Öz sermaye faizi (g)	= İK (İş Kazancı)
-------	-----------------------	---	--	---------------------------------	-------------------------	-------------------

GSH -	Yabancı işgücü (c)	Cari girdiler (tohum, gübre, yem ...) (d)	Envanter azalışları ve amortismanlar (e)	Yabancı sermaye faizi (f)	= TG (Tarımsal Gelir)
-------	-----------------------	---	--	---------------------------------	-----------------------

Çizelge 4.2 Konya ili Altınekin ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

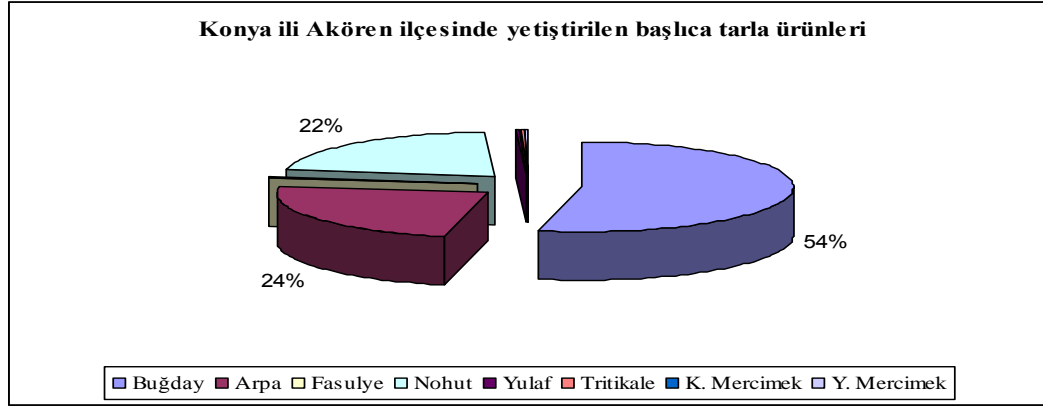
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	50.000	67,11
Arpa	12.100	16,24
Ş. Pancarı	7.000	9,40
Fasulye	2.100	2,82
Nohut	300	0,40
Yulaf	600	0,81
Ayçiçeği	1.800	2,42
Bezelye	600	0,81
Toplam	74.500	100,00

Şekil 4.3 Konya ili Altınekin ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.3 Konya ili Akören ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

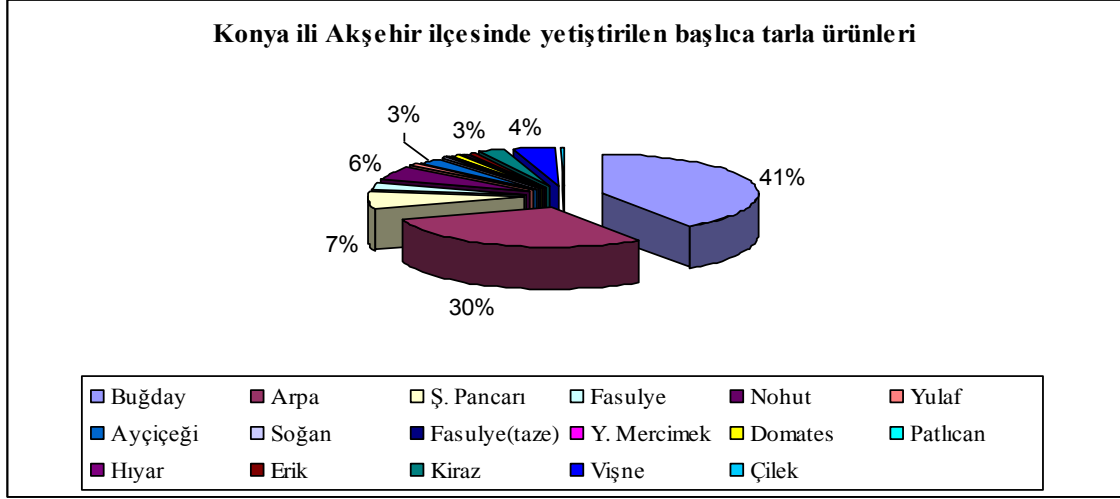
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	7.900	53,40
Arpa	3.500	23,66
Fasulye	70	0,47
Nohut	3.200	21,63
Yulaf	35	0,24
Triticale	30	0,20
K. Mercimek	20	0,14
Y. Mercimek	40	0,27
Toplam	14.795	100,00

Şekil 4.4 Konya ili Akören ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.4 Konya ili Akşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

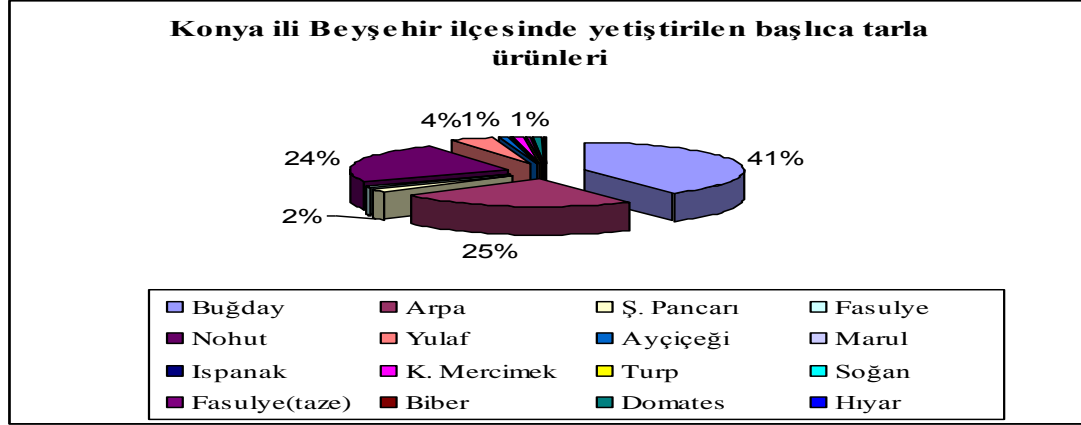
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	11.365	40,67
Arpa	8.290	29,67
Ş. Pancarı	1.976	7,07
Fasulye	689	2,47
Nohut	1.606	5,75
Yulaf	272	0,97
Ayçiçeği	770	2,76
Soğan	92	0,33
Fasulye(taze)	180	0,64
Y. Mercimek	10	0,04
Domates	226	0,81
Patlıcan	98	0,35
Hıyar	146	0,52
Erik	139	0,50
Kiraz	787	2,82
Vişne	1.183	4,23
Çilek	115	0,41
Toplam	27.944	100,00

Şekil 4.5 Konya ili Akşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.5 Konya ili Beyşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

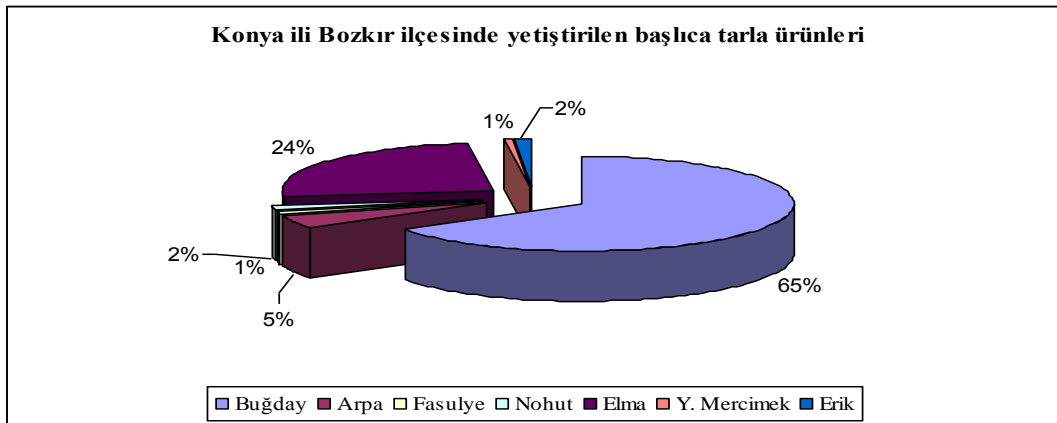
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	23.700	40,65
Arpa	14.400	24,70
Ş. Pancarı	1.155	1,98
Fasulye	360	0,62
Nohut	13.900	23,84
Yulaf	2.500	4,29
Ayçiçeği	540	0,93
Marul	40	0,07
İspanak	110	0,19
K. Mercimek	600	1,03
Turp	20	0,03
Soğan	55	0,09
Fasulye(taze)	250	0,43
Biber	90	0,15
Domates	498	0,85
Hıyar	80	0,14
Toplam	58.298	100,00

Şekil 4.6 Konya ili Beyşehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.6 Konya ili Bozkır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

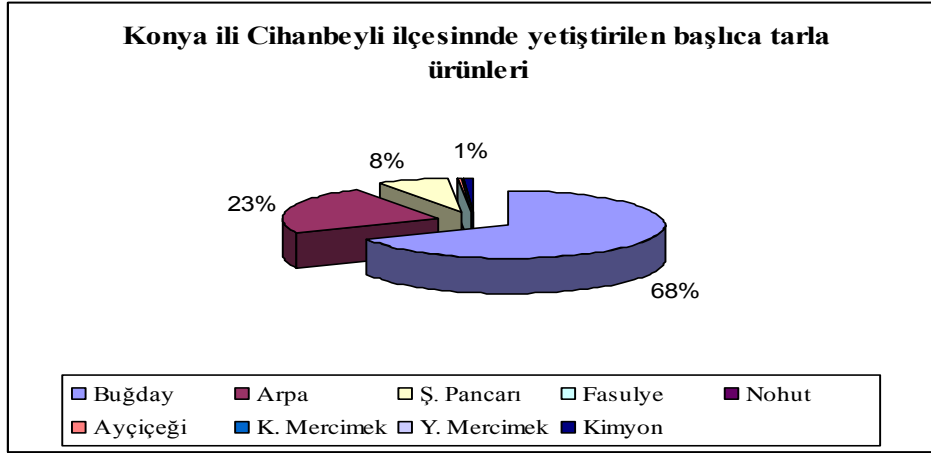
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	2.630	65,83
Arpa	190	4,76
Fasulye	30	0,75
Nohut	65	1,63
Elma	1.000	25,03
Y. Mercimek	20	0,50
Erik	60	1,50
Toplam	3.995	100,00

Şekil 4.7 Konya ili Bozkır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.7 Konya ili Cihanbeyli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

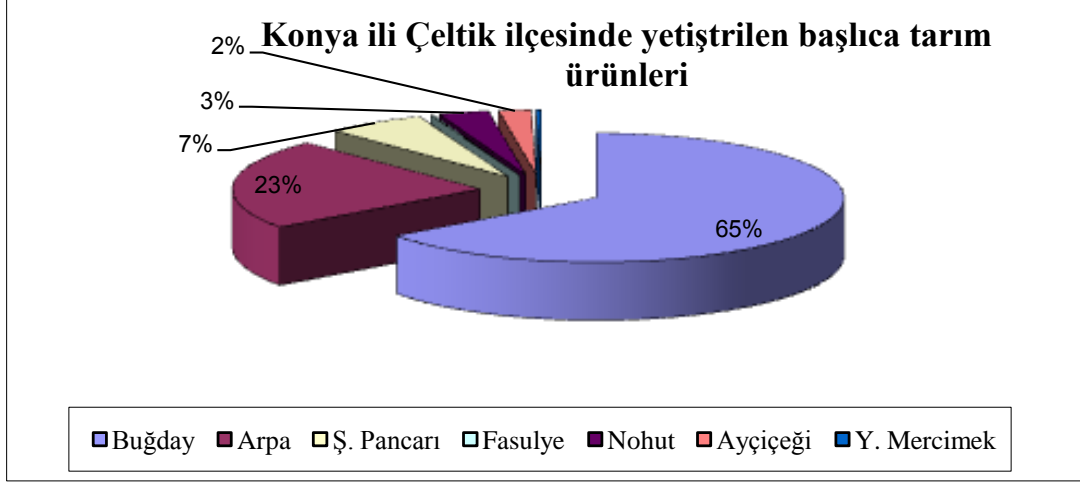
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	64.750	67,95
Arpa	22.100	23,19
Ş. Pancarı	7.200	7,56
Fasulye	30	0,03
Nohut	10	0,01
Ayçiçeği	30	0,03
K. Mercimek	25	0,03
Y. Mercimek	200	0,21
Kimyon	950	1,00
Toplam	95.295	100,00

Şekil 4.8 Konya ili Cihanbeyli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.8 Konya ili Çeltik ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	20.000	64,94
Arpa	7.000	22,73
Ş. Pancarı	2.000	6,49
Fasulye	50	0,16
Nohut	1.000	3,25
Ayçiçeği	650	2,11
Y. Mercimek	100	0,32
Toplam	30.800	100,00

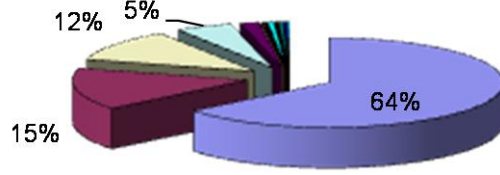

Şekil 4.9 Konya ili Çeltik ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.9 Konya ili Çumra ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	55.000	64,10
Arpa	13.000	15,15
Ş. Pancarı	10.000	11,65
Fasulye	4.500	5,24
Nohut	1.500	1,75
Yulaf	150	0,17
Ayçiçeği	100	0,12
Çavdar	70	0,08
Tritikale	20	0,02
K. Mercimek	10	0,01
Y. Mercimek	5	0,01
Kabak (Çerezlik)	500	0,58
Havuç	100	0,12
Fasulye(taze)	100	0,12
Kavun	350	0,41
Karpuz	200	0,23
Domates	200	0,23
Toplam	85.805	100,00

Konya ili Çumra ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

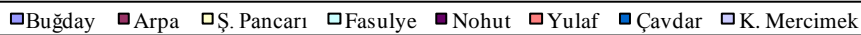
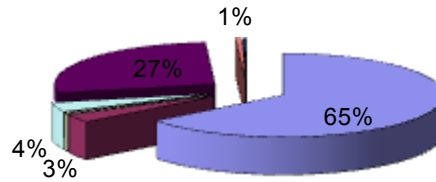

Şekil 4.10 Konya ili Çumra ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.10 Konya ili Derbent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	7.050	64,41
Arpa	350	3,20
Ş. Pancarı	40	0,37
Fasulye	400	3,65
Nohut	3.000	27,41
Yulaf	70	0,64
Çavdar	20	0,18
K. Mercimek	15	0,14
Toplam	10.945	100,00

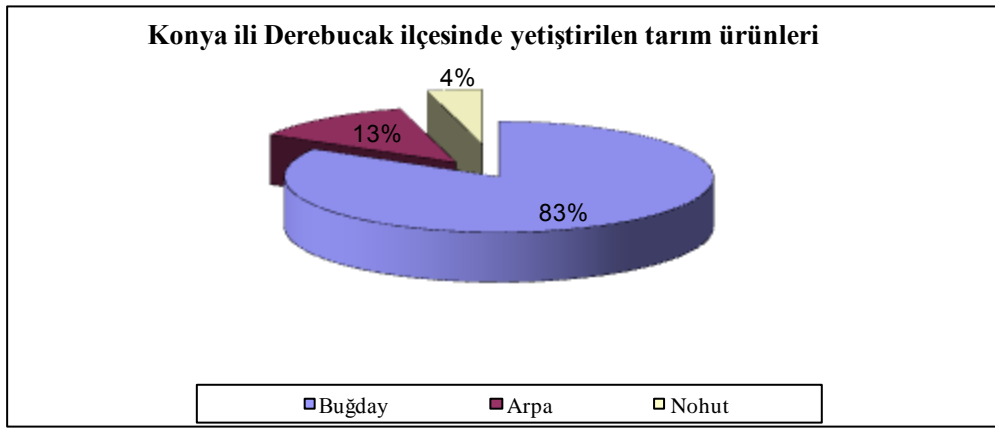
Konya ili Derbent ilçesinde yetiştirilen tarım ürünleri

Şekil 4.11 Konya ili Derbent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.11 Konya ili Derebucak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

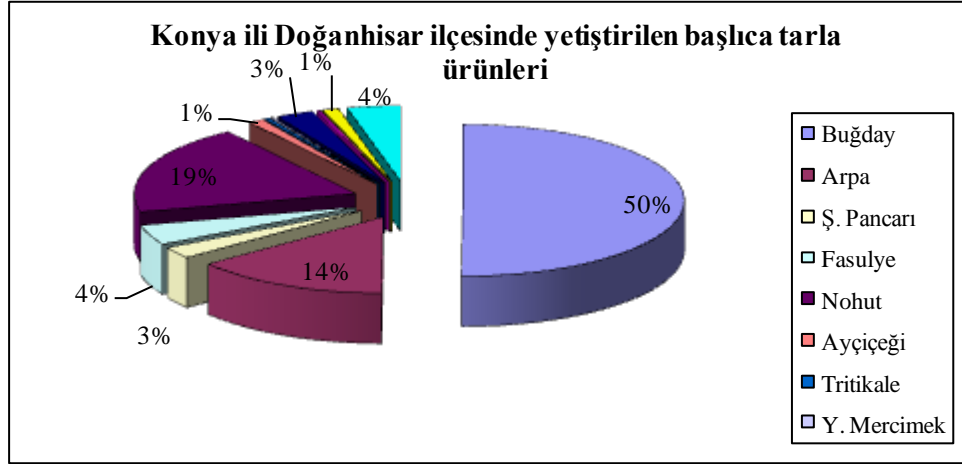
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	2.000	83,33
Arpa	300	12,50
Nohut	100	4,17
Toplam	2.400	100,00

Şekil 4.12 Konya ili Derebucak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.12 Konya ili Doğanhisar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

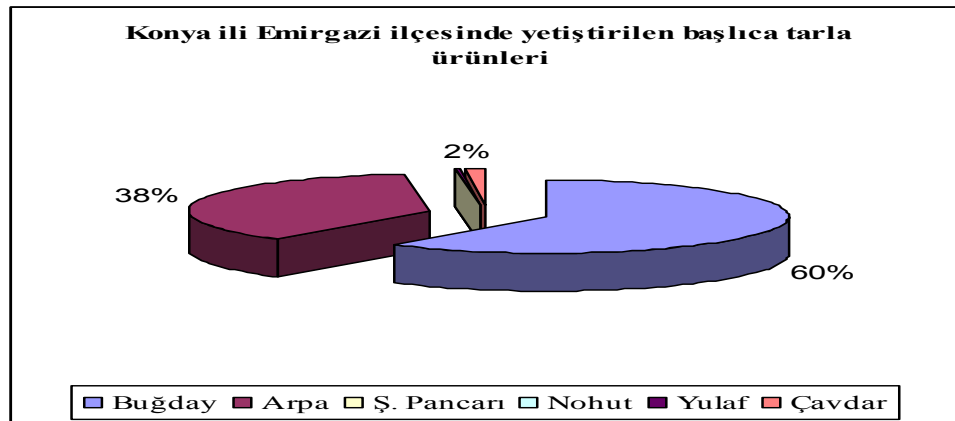
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	8.400	50,11
Arpa	2.400	14,32
Ş. Pancarı	412	2,46
Fasulye	710	4,24
Nohut	3.200	19,09
Ayçiçeği	190	1,13
Tritikale	58	0,35
Y. Mercimek	40	0,24
Bakla	460	2,74
Barbunya	40	0,24
Domates	200	1,19
Vişne	653	3,90
Toplam	16.763	100,00

Şekil 4.13 Konya ili Doğanhisar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.13 Konya ili Emirgazi ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

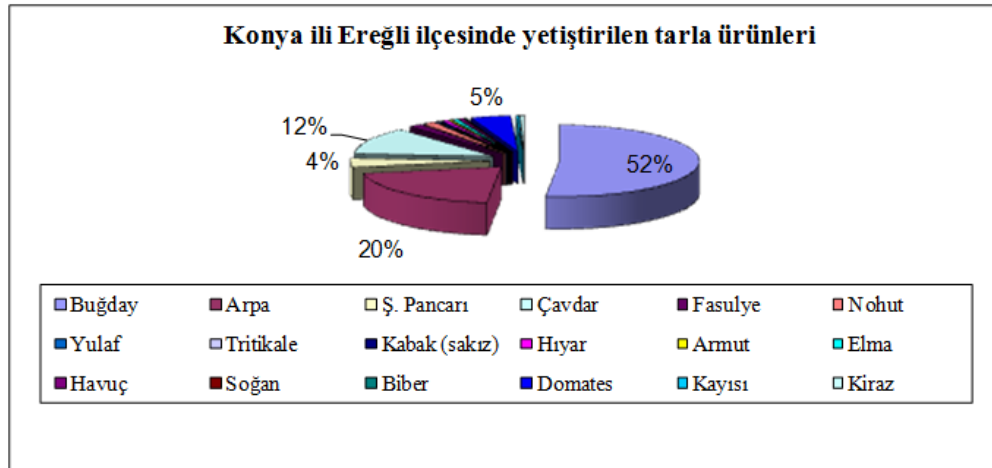
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	16.478	60,75
Arpa	10.172	37,50
Ş. Pancarı	18	0,07
Nohut	22	0,08
Yulaf	24	0,09
Çavdar	410	1,51
Toplam	27.124	100,00

Şekil 4.14 Konya ili Emirgazi ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.14 Konya İli Ereğli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

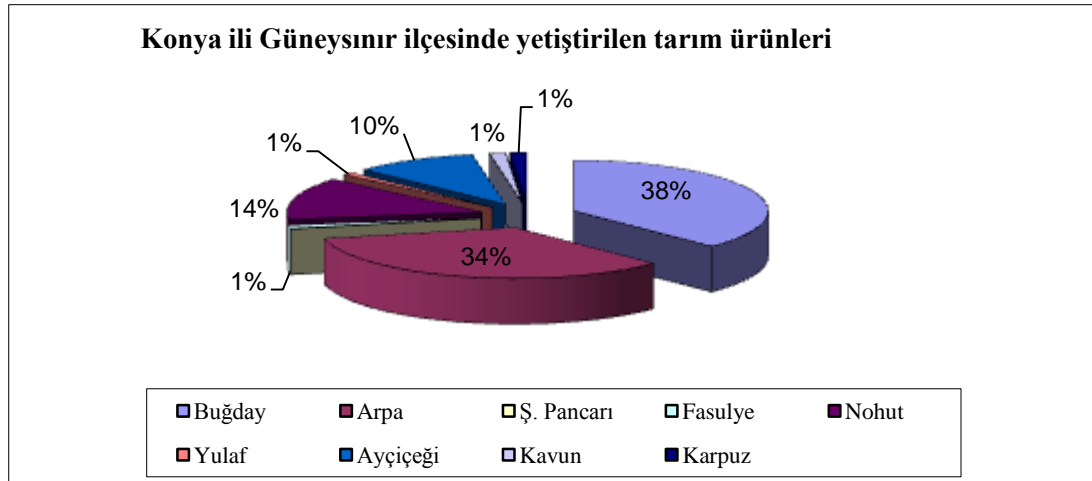
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	33.540	51,61
Arpa	13.300	20,47
Ş. Pancarı	2.650	4,08
Çavdar	7.995	12,30
Fasulye	985	1,52
Nohut	956	1,47
Yulaf	186	0,29
Tritikale	50	0,08
Kabak (sakız)	200	0,31
Hıyar	400	0,62
Armut	239	0,37
Elma	401	0,62
Havuç	350	0,54
Soğan	85	0,13
Biber	100	0,15
Domates	3000	4,62
Kayısı	225	0,35
Kiraz	320	0,49
Toplam	64.982	100,00

Şekil 4.15 Konya İli Ereğli ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.15 Konya ili Güneysınır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

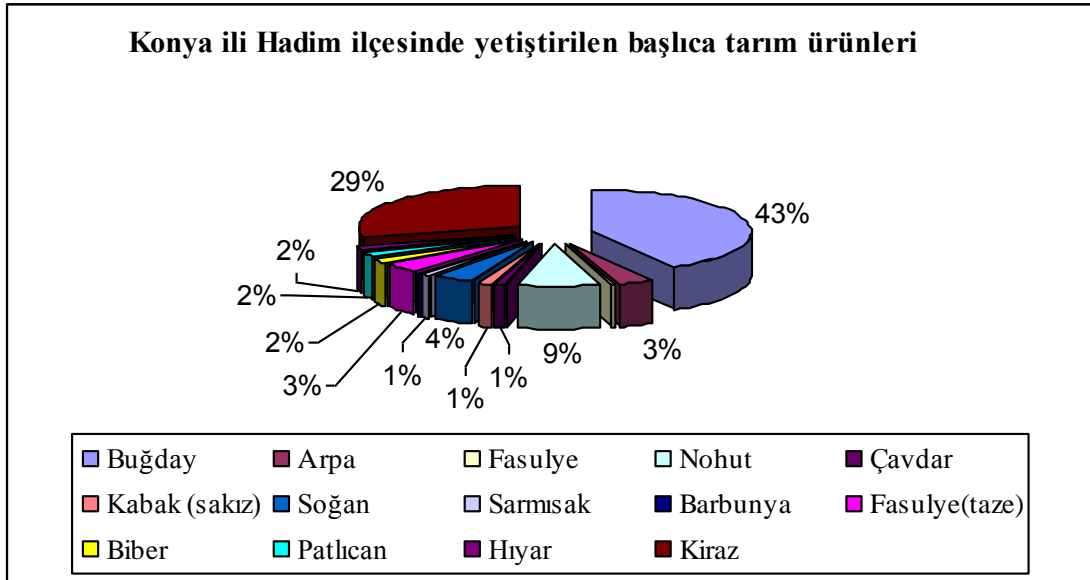
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	5.500	37,47
Arpa	5.000	34,06
Ş. Pancarı	10	0,07
Fasulye	150	1,02
Nohut	2.000	13,62
Yulaf	120	0,82
Ayçiçeği	1.500	10,22
Kavun	200	1,36
Karpuz	200	1,36
Toplam	14.680	100,00

Şekil 4.16 Konya ili Güneysınır ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.16 Konya ili Hadim ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

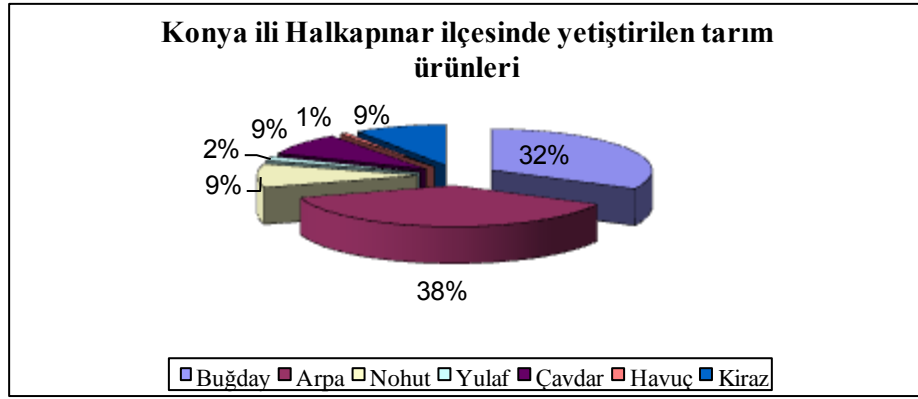
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	1.800	41,52
Arpa	150	3,46
Fasulye	10	0,23
Nohut	360	8,30
Çavdar	50	1,15
Kabak (sakız)	60	1,38
Soğan	180	4,15
Sarımsak	45	1,04
Barbunya	20	0,46
Fasulye(taze)	150	3,46
Biber	100	2,31
Patlıcan	80	1,85
Hıyar	95	2,19
Kiraz	1.235	28,49
Toplam	4.335	100,00

Şekil 4.17 Konya ili Hadim ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.17 Konya ili Halkapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

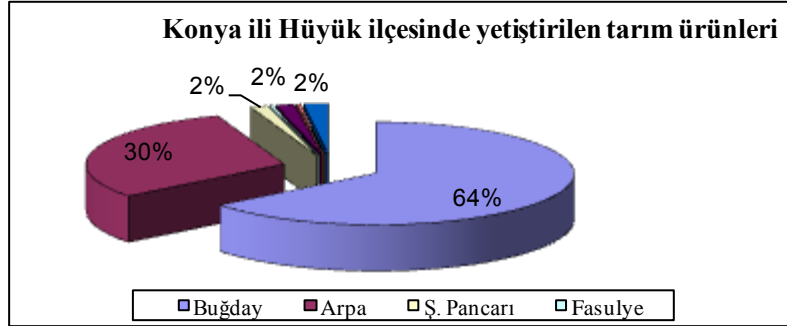
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	1.120	32,51
Arpa	1.300	37,74
Nohut	320	9,29
Yulaf	60	1,74
Çavdar	300	8,71
Havuç	25	0,73
Kiraz	320	9,29
Toplam	3.445	100,00

Şekil 4.18 Konya ili Halkapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.18 Konya ili Hüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

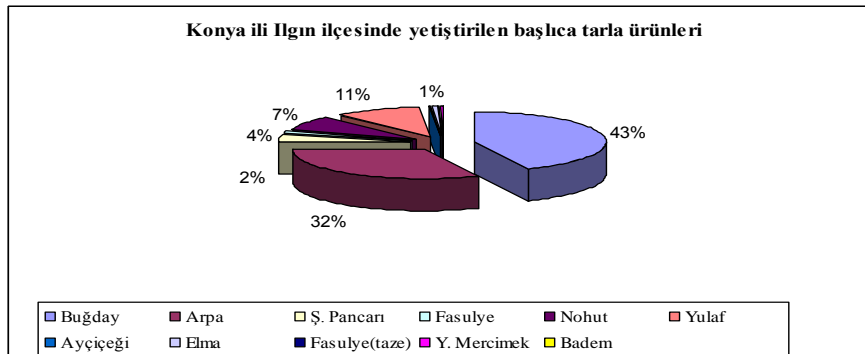
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	6.500	64,36
Arpa	3.050	30,20
Ş. Pancarı	140	1,39
Fasulye	30	0,30
Nohut	150	1,49
Ayçiçeği	30	0,30
Yulaf	200	1,98
Toplam	10.100	100,00

Şekil 4.19 Konya ili Hüyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.19 Konya ili Ilgın ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

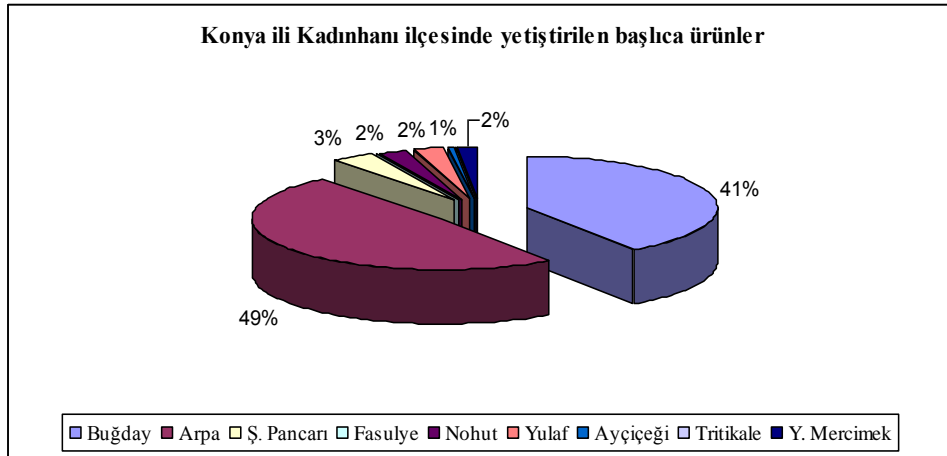
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	31.807	43,27
Arpa	23.229	31,60
Ş. Pancarı	2.868	3,90
Fasulye	1.400	1,90
Nohut	5.350	7,28
Yulaf	7.750	10,54
Ayçiçeği	350	0,48
Elma	420	0,57
Fasulye(taze)	80	0,11
Y. Mercimek	210	0,29
Badem	50	0,07
Toplam	73.514	100,00

Şekil 4.20 Konya ili Ilgın ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.20 Konya ili Kadınhanı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

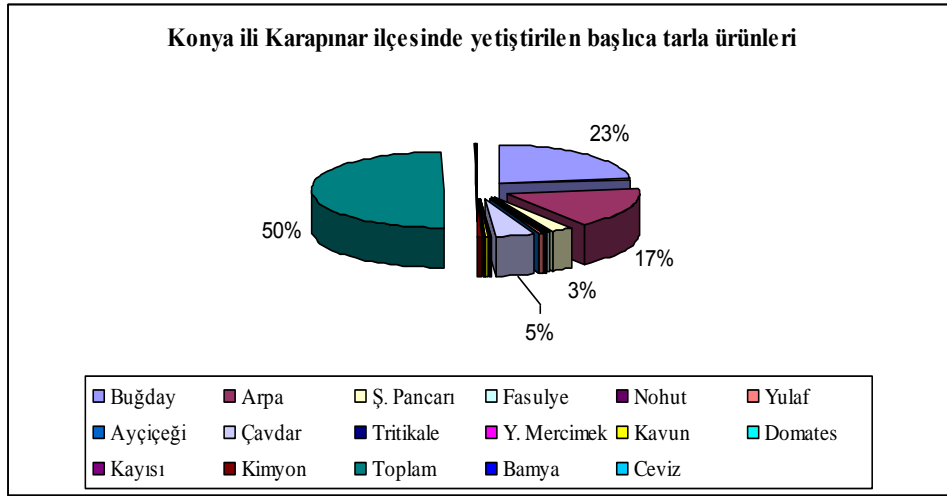
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	50.000	40,58
Arpa	60.000	48,69
Ş. Pancarı	4.256	3,45
Fasulye	100	0,08
Nohut	3.000	2,43
Yulaf	3.000	2,43
Ayçiçeği	810	0,66
Tritikale	50	0,04
Y. Mercimek	2.000	1,62
Toplam	123.216	100,00

Şekil 4.21 Konya ili Kadınhanı ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.21 Konya ili Karapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

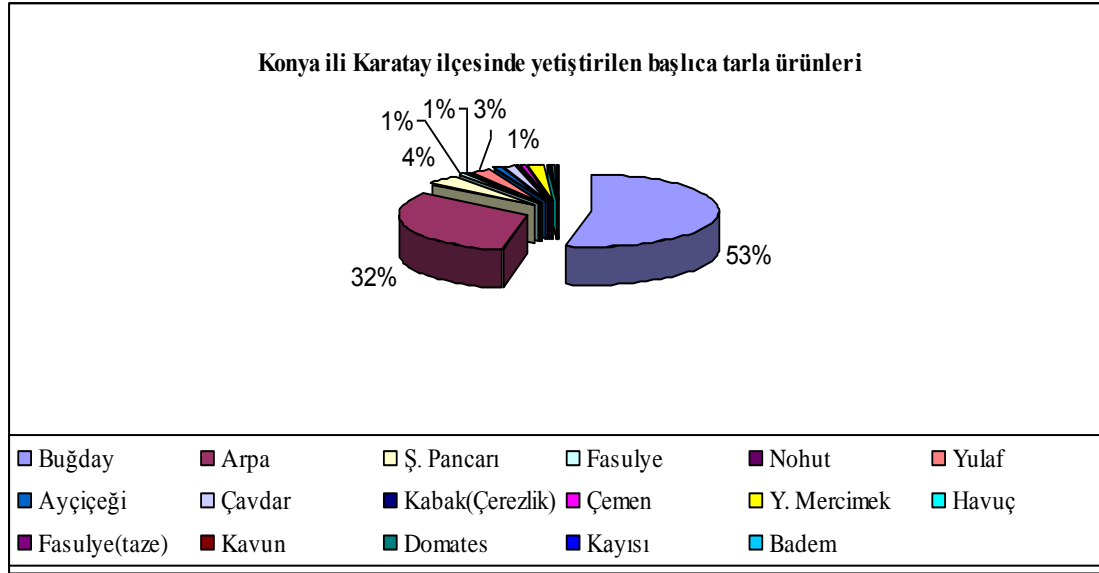
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	40.000	46,44
Arpa	29.000	33,67
Ş. Pancarı	5.066	5,88
Fasulye	400	0,46
Nohut	400	0,46
Yulaf	1.000	1,16
Ayçiçeği	10	0,01
Çavdar	8.000	9,29
Tritikale	250	0,29
Y. Mercimek	300	0,35
Kavun	400	0,46
Domates	300	0,35
Kayısı	104	0,12
Kimyon	900	1,04
Toplam	86.130	100,00

Şekil 4.22 Konya ili Karapınar ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.22 Konya ili Karatay ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

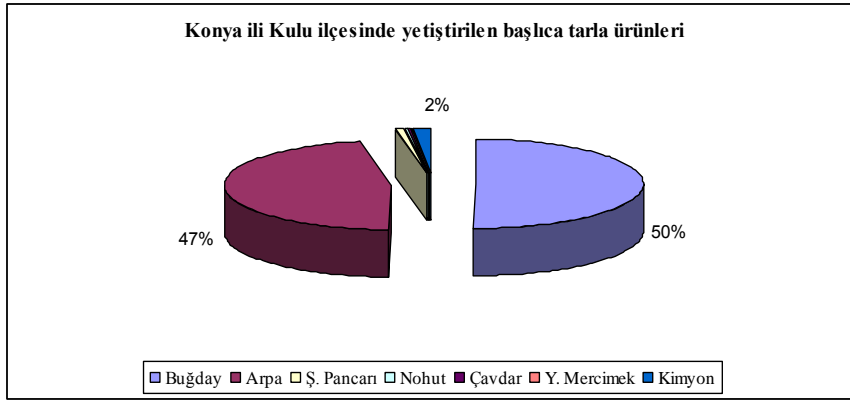
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	51.250	53,01
Arpa	30.900	31,96
Ş. Pancarı	4.240	4,39
Fasulye	650	0,67
Nohut	700	0,72
Yulaf	2.600	2,69
Ayçiçeği	1.002	1,04
Çavdar	1.280	1,32
Kabak(Çerezlik)	340	0,35
Çemen	750	0,78
Y. Mercimek	1.900	1,97
Havuç	20	0,02
Fasulye(taze)	160	0,17
Kavun	310	0,32
Domates	400	0,41
Kayısı	105	0,11
Badem	80	0,08
Toplam	96.687	100,00

Şekil 4.23 Konya ili Karatay ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.23 Konya ili Kulu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	56.750	50,41
Arpa	52.400	46,55
Ş. Pancarı	839	0,75
Nohut	370	0,33
Çavdar	270	0,24
Y. Mercimek	140	0,12
Kimyon	1.800	1,60
Toplam	112.569	100,00

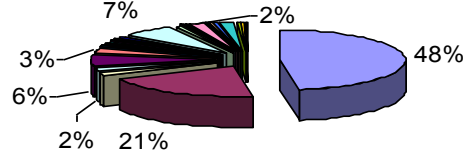

Şekil 4.24 Konya ili Kulu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.24 Konya ili Meram ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	21.800	47.2
Arpa	9.400	20.36
Ş. Pancarı	764	1.65
Fasulye	750	1.62
Nohut	2.900	6.28
Yulaf	1.400	3.03
Ayçiçeği	165	0.36
Çavdar	200	0.43
Lahana (beyaz)	110	0.24
Ispanak	200	0.43
Y. Mercimek	260	0.56
Pırasa	220	0.48
Balkabağı	110	0.24
Kabak (çerezlik)	160	0.35
Armut	400	0.87
Elma	311	0.67
Turp	40	0.09
Havuç	3.200	6.93
Soğan	255	0.55
Sarımsak	40	0.09
Fasulye(taze)	175	0.38
Kavun	900	1.95
Karpuz	150	0.32
Patlıcan	240	0.52
Biber	255	0.55
Domates	880	1.90
Hıyar	180	0.39
Erik	150	0.32
Kayısı	185	0.4
Badem	370	0.8
Toplam	46.170	100,0

Konya ili Meram ilçesinde yetiştirilen başlıca tarla ürünleri

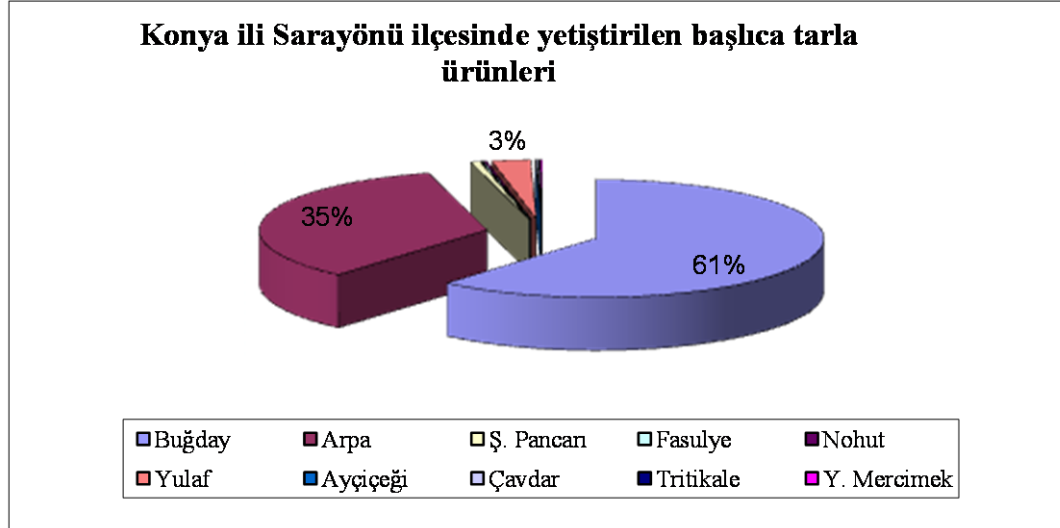

■ Buğday	■ Arpa	□ Ş. Pancarı	□ Fasulye	■ Nohut	■ Yulaf
■ Ayçiçeği	□ Çavdar	■ Lahana (beyaz)	■ Ispanak	■ Y. Mercimek	■ Pırasa
■ Balkabağı	■ Kabak (çerezlik)	■ Armut	■ Elma	■ Turp	□ Havuç
□ Soğan	■ Sarmsak	□ Fasulye(taze)	■ Kavun	■ Karpuz	■ Patlıcan
■ Biber	■ Domates	■ Hıyar	■ Erik	■ Kayısı	

Şekil 4.25 Konya ili Meram ilçede yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.25 Konya ili Sarayönü ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

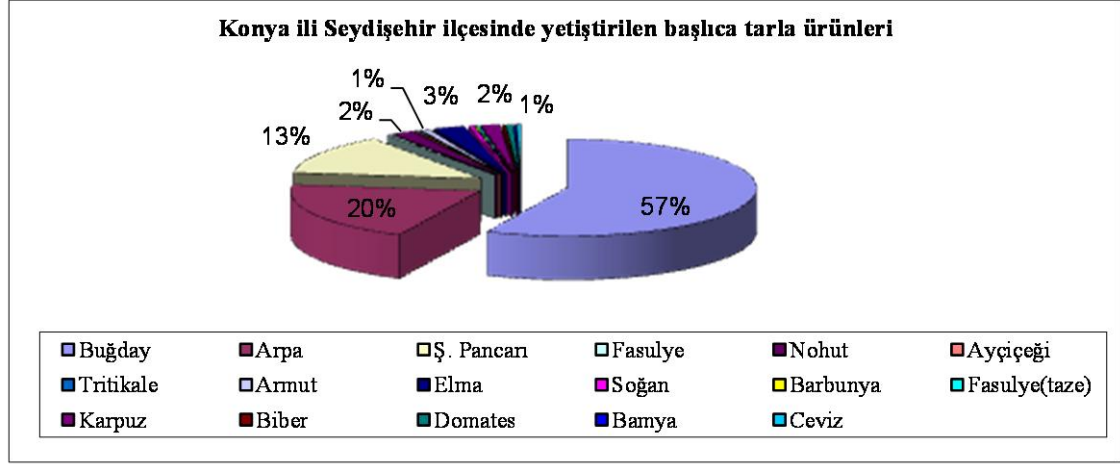
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	46.260	61,29
Arpa	26.100	34,58
Ş. Pancarı	500	0,66
Fasulye	100	0,13
Nohut	151	0,20
Yulaf	2.070	2,74
Ayçiçeği	40	0,05
Çavdar	105	0,14
Triticale	50	0,07
Y. Mercimek	100	0,13
Toplam	75.476	100,00

Şekil 4.26 Konya ili Sarayönü ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.26 Konya ili Seydişehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

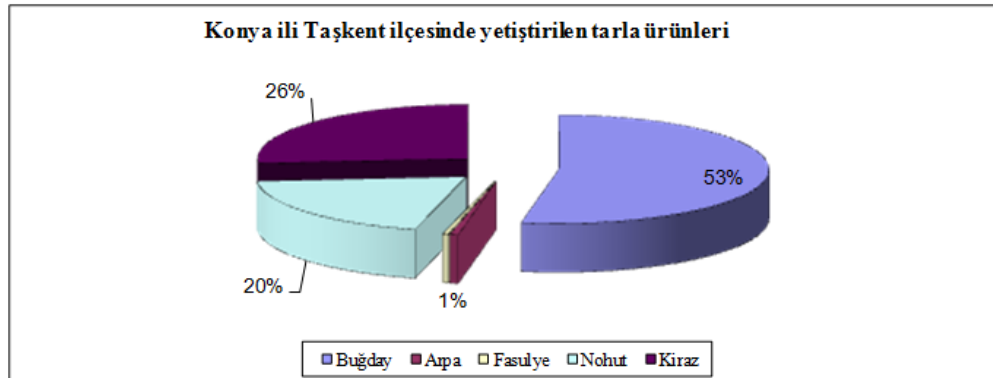
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	18.500	56,98
Arpa	6.500	20,02
Ş. Pancarı	4.342	13,37
Fasulye	100	0,31
Nohut	600	1,85
Ayçiçeği	70	0,22
Triticale	50	0,15
Armut	250	0,77
Elma	880	2,71
Soğan	127	0,39
Barbunya	50	0,15
Fasulye(taze)	70	0,22
Karpuz	500	1,54
Biber	70	0,22
Domates	200	0,62
Bamya	50	0,15
Ceviz	110	0,34
Toplam	32.469	100,00

Şekil 4.27 Konya ili Seydişehir ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.27 Konya ili Taşkent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

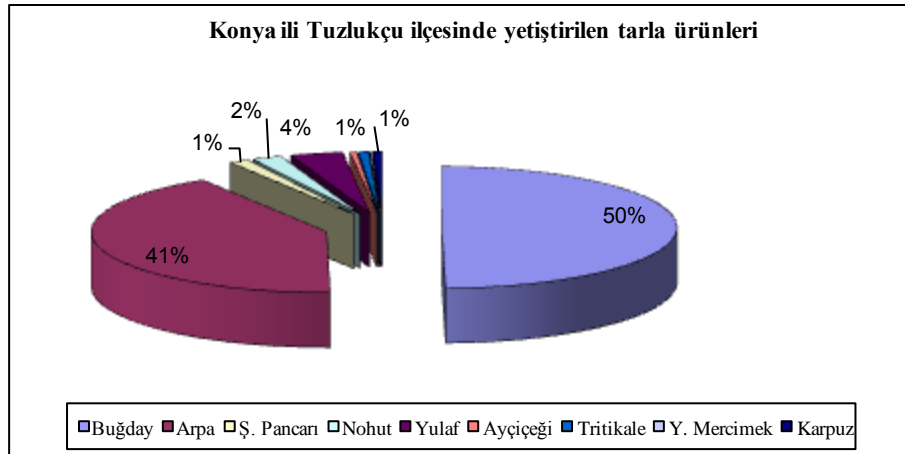
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	1.305	52,88
Arpa	16	0,65
Fasulye	10	0,41
Nohut	487	19,73
Kiraz	650	26,34
Toplam	2.468	100,00

Şekil 4.28 Konya ili Taşkent ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.28 Konya ili Tuzlukçu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

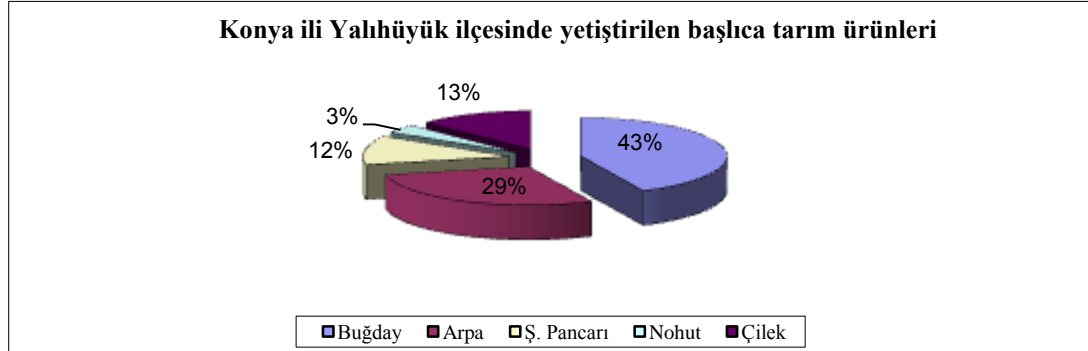
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	11.050	49,75
Arpa	9.200	41,42
Ş. Pancarı	300	1,35
Nohut	450	2,03
Yulaf	800	3,60
Ayçiçeği	100	0,45
Tritikale	150	0,68
Y. Mercimek	30	0,14
Karpuz	130	0,59
Toplam	22.210	100,00

Şekil 4.29 Konya ili Tuzlukçu ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.29 Konya ili Yalhöyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

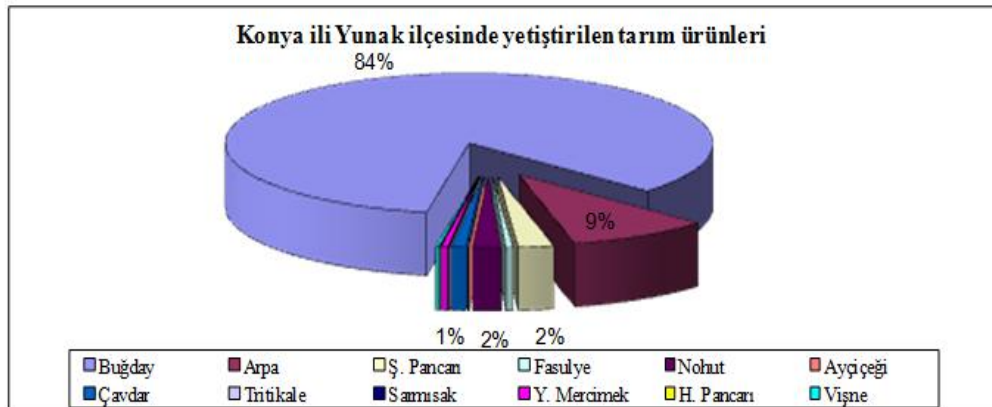
Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	480	42,97
Arpa	320	28,65
Ş. Pancarı	135	12,09
Nohut	40	3,58
Çilek	142	12,71
Toplam	1.117	100,00

Şekil 4.30 Konya ili Yalhöyük ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Çizelge 4.30 Konya ili Yunak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Ürün nevi	Ekim alanı (hektar)	Toplam ekili alandaki payı (%)
Buğday	90.000	84,20
Arpa	10.000	9,36
Ş. Pancarı	2.500	2,34
Fasulye	500	0,47
Nohut	2.000	1,87
Ayçiçeği	80	0,07
Çavdar	1.000	0,94
Tritikale	15	0,01
Sarımsak	20	0,02
Y. Mercimek	500	0,47
H. Pancarı	32	0,03
Vişne	240	0,22
Toplam	106.887	100,00

Şekil 4.31 Konya ili Yunak ilçesinde yetiştirilen tarla ürünleri

Konya ili ilçeleri itibariyle yetiştirilen tarla ürünleri dikkate alındığında genel bir sıralama olarak Hububat (Buğday+Arpa) + Şeker Pancarı + Bakliyat (Nohut+Fasulye) + Sebze + Meyve şeklinde bir ürün deseni söz konusudur. Akören, Bozkır, Derebucak, Hadim, Halkapınar ve Taşken ilçelerinde Şeker pancarı yetiştirilmezken, hububattan sonra en önemli ekim alanı şeker pancarıdır. Bu nedenle ilde 3 adet şeker fabrikası hizmet sunmaktadır. Son yıllarda geleneksel yetiştirilen tarla ürünlerine ilave olarak Ayçiçeği, Patates, Mısır gibi ürünler yaygınlaşmaktadır. Ayrıca, Akşehir, Ereğli, Halkapınar ve Taşkent ilçelerinde kiraz, Bozkır'da elma, Cihanbeyli'de kimyon, Kadınhanı'nda mercimek üretimi yaygındır. Ereğli ilçesinde siyah havuç, Çumra'da ise kırmızı havuç önem arz etmektedir. Bu çalışmada sulu şartlarda yetiştirilen ve ekonomik öneme sahip ürünler için maliyet hesabı ve nispi üstünlükler hesaplanmıştır.

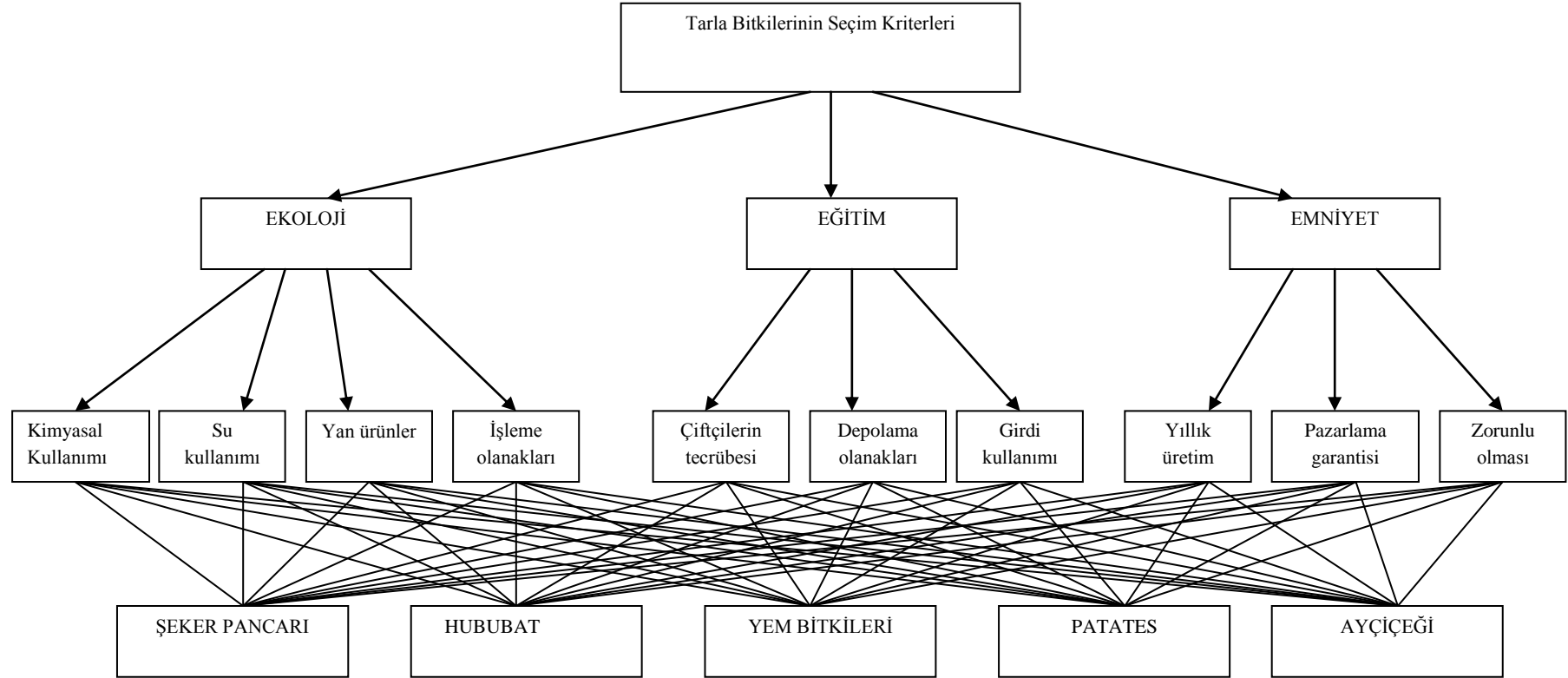
4.2 Konya'da 4E'ye Göre Yetiştirilebilecek Tarla Ürünlerinin Belirlenmesi

Burada 4 E (Ekonomik, Ekolojik, Eğitim, Emniyet) kriterlerine göre (çiftçi ve çiftlik koşulları, yörede ilgili ürünün pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin bulunması, ürünün ihracat olanakları, konuyla ilgili yetişmiş insan kaynakları, çevre koruma) için ilçeler itibariyle Konya'da ön plana çıkan tarla bitkilerinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Metot kısmında açıklanan esaslarda Ekonomik kriter hariç diğer 3 E'ye göre anket sonuçları olarak buğday, arpa, şekerpancarı, yonca, korunga, fiğ, patates, ayçiçeği ve mısır üretiminin uygun olduğu belirlendikten sonra bu ürünler için ekonomik göstergeler belirlenmiştir.

Anket uygulamaları sırasında Ekoloji (E1) için Kimyasal Kullanımı (KK), Su kullanımı (SK), Yan Ürünler (YÜ) ve değerlendirilme olanakları, Ürünü işleme olanakları ve atıkların değerlendirilmesi (İOA), Eğitim (E2) için Çiftçilerin üretim tecrübesi (ÇÜT), Depolama ve işleme olanakları ve tecrübesi (Dİ), Girdi kullanımında makine yoğun üretim (GK), Emniyet (E3) için Türkiye'nin yıllık üretim miktarı (TÜM), Pazarlama olanakları (kooperatif veya şirketinin olması) (PG) ve Zorunlu gıda olması (ZG) durumlarına göre çiftçi görüşlerine göre dereceleme yapılarak veriler analiz edilmiştir (Şekil 4.31).

Anketler uygulanırken; S1. Ekolojik Özellikler (E1), Eğitim Özelliklerine (E2) göre ne kadar önemlidir? S2. Ekolojik Özellikler (E1), Emniyet Özelliklere (E3) göre ne kadar önemlidir?, S3. Eğitim Özellikleri (E2), Emniyet Özelliklere (E3) göre ne kadar önemlidir? Şeklindeki sorular yöneltmeden önce bunların nelerden oluştukları ve literatüre dayanan rakam ve bilgiler konusunda açıklama yapılmıştır. Alınan cevaplar Kesin, Çok Güçlü, Biraz Güçlü, Zayıf, Eşit, Zayıf, Biraz Güçlü, Kesin şeklinde derecelendirilerek benzer esaslarda her alt kriter için tekrarlanmıştır. Ekolojik, Eğitim ve Emniyet üçlüsüne göre tarla bitkilerinin seçim sonucu Şekil 4.31'deki gibi belirlenmiştir.

Şekil 4.32 Ekolojik, Eğitim ve Emniyet Üçlüsünde Üstünlüklerin Tespiti Karar Modeli

4.3 Konya İlinde Tarla Bitkilerinde Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyetler

İlçeler itibariyle belirlenen tarla ürünlerinin maliyetleri anket verilerinden 2 yılın fiziki miktarlarının ortalaması alınarak son yılın fiyatları şeklinde belirlenmiştir. Sonuçlar tarla ürünlerinin maliyetini göstermek yanında bir format oluşturulmuş olması açısından metodolojik farklılıkları giderebilecek özelliktedir. Her ürün için maliyet unsurlarının farklılığı dikkate alınarak Excel Bilgisayar Paket Programında yeni yıllara ait fiyat ve verim verileri yazılarak tarla bitkilerinin maliyetinin tahmini mümkündür. Konya ilinde yetiştirilen tarla ürünlerinin mutlak ve nispi üstünlükleri ile ticaret fırsatları belirlenirken; öncelikle çiftçi ve çiftlik koşulları, yörede ilgili ürünün pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin bulunması, ürünün ihracat olanakları, konuyla ilgili yetişmiş insan kaynakları, çevre koruma, rekabet, hayvan refahı, tüketicilerin korunması, çiftçi eğitimi, ürünün ve girdilerin dış ticaret durumları dikkate alınarak buğday, arpa, şekerpancarı, yonca, korunga, fiğ, patates, ayçiçeği ve mısır için ekonomik kriterler belirlenmiştir. Konya ili ilçeleri itibariyle elde edilen anket verileri değerlendirilerek il ortalaması için tarla ürünlerinin fiziki girdi kullanımı ve maliyetleri tespit edilmiştir (Çizelge 32-41). Fiziki girdi kullanımları ve maliyetleri tespit edilirken, ABD 'nin Ohio State Üniversitesi'nde serbest kullanıma açık Maliyet tabloları kullanılmıştır (www.osu.edu).

Maliyet tablolarının en önemli özellikleri çiftçiler tarafından kullanılabilir basitlik ve/veya sadelikte olmalarıdır. Tablolarda Türkiye tarım işletmelerinin özellikleri dikkate alınarak düzenlenmeler yapılmış ve faiz oranı ayarlanmıştır. Buğday üretiminde dane ve saman fiyatları ve dekara üretim miktarları dikkate alındığında toplam gelir 105 dolar, toplam masraflar 70,69 dolar, kg maliyet 0,25 dolar hesaplanmaktadır. Çiftçilerin çoğu zaman ödeme yapmadıkları sabit masraflar veya çoğunluğu itibari masraf oluşturan maliyet unsurları dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,12 dolar hesaplanmaktadır. Bu değer çiftçinin üretim eşiği (üretim devam etme kararının sınırı) dir.

Arpa üretiminde toplam gelir 79 dolar, toplam masraflar 40,23 dolar, kg maliyet 0,11 dolar hesaplanmaktadır. Sabit masrafları oluşturan maliyet unsurları dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,08 dolar hesaplanmaktadır. Bu değer çiftçinin üretim eşiği (üretim devam etme kararının sınırı) dir.

Fiğ üretiminde toplam gelir 151,2 dolar, toplam masraflar 73,55 dolar, kg maliyet 0,12 dolar hesaplanmaktadır.

Çok yıllık bir bitki olan Yonca için ekonomik ömür Konya ilinde 5 yıldır. Yonca üretiminde dekara toplam gelir 210dolar, toplam masraflar 132,13 dolar, kg maliyet 0,18 dolar hesaplanmaktadır. Çiftçilerin çoğu zaman ödeme yapmadıkları sabit masraflar veya çoğunluğu itibari masraf oluşturan maliyet unsurları dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,03 dolar hesaplanmaktadır. Bu değer çiftçileri yonca üretimine teşvik eden en önemli unsur olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 4.31 Buğday üretiminde dekarara fiziki girdi kullanımını ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Buğday + Saman	280 kg dane, 230 kg saman	(0,26), (0,14)	105
Değişir Masraflar			
Tohum	25 Kg.	0,42	10,50
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	20 Kg.	0,38	7,60
İlaçlar ²			1,04
Traktör ve mazot			3,04
Yağ masrafı ³			1,15
Tamirler-Bakım			0,26
Çeşitli diğer giderler ⁴			0,22
Değişir sermaye faizi ⁵	6 Ay	%26	3,10
Kiralanan işgücü ⁶			5,58
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		32,49
	- Kg başına	0,12	0,12
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	2,6 Saat	10\$ /saat	26,0
Makine ve ekipman sabit giderleri			2,4
Arazi kirası			4,25
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		5,25
Toplam Sabit Masraflar			37,9
Toplam Masraflar	- Dekar başına		70,69
	- Kg başına		0,25
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			72,51
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			34,31
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			68,17

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Çizelge 4.32 Arpa üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Arpa + Saman	360 kg dane, 180 kg saman	(0,20), (0,15)	79
Değişir Masraflar			
Tohum	25 Kg.	0,38	9,5
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	25 Kg.	0,38	7,6
İlaçlar ²			0,8
Traktör ve mazot			2,8
Yağ masrafı ³			1,15
Tamirler-Bakım			0,26
Çeşitli diğer giderler ⁴			0,22
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%13	2,90
Kiralanan işgücü ⁶			4,20
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		29,43
	- Kg başına		0,08
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	1,6 Saat	10\$ /saat	1,6
Makine ve ekipman sabit giderleri			1,8
Arazi kirası			3,4
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		4,0
Toplam Sabit Masraflar			10,8
Toplam Masraflar	- Dekar başına		40,23
	- Kg başına		0,11
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			49,57
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			38,77
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			69,2

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Çizelge 4.33 Fiğ üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Ot	630 kg Ot	(0,41), (0,24)	151,2
Değişir Masraflar			
Tohum	25 Kg.	0,28	5,6
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	20 Kg.	0,38	11,4
İlaçlar ²			
Traktör ve mazot			1,4
Yağ masrafı ³			0,60
Tamirler-Bakım			0,20
Çeşitli diğer giderler ⁴			0,26
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%26	2,53
Kiralanan işgücü ⁶			3,20
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		25,19
	- Kg başına		0,04
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	3,4 Saat	10\$ /saat	34,0
Makine ve ekipman sabit giderleri			2,6
Arazi kirası			4,2
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		7,56
Toplam Sabit Masraflar			48,36
Toplam Masraflar	- Dekar başına		73,55
	- Kg başına		0,12
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			126,0
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			77,65
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			106,44

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Çizelge 4.34 Yonca üretiminde dekarara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Ot	750 kg Ot	(0,28)	210
Değişir Masraflar			
Tohum	2 Kg.	0,31	0,62
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	10 Kg.	0,38	3,8
İlaçlar ²			
Traktör ve mazot			0,74
Yağ masrafı ³			0,30
Tamirler-Bakım			0,24
Çeşitli diğer giderler ⁴			2,84
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%26	1,11
Kiralanan işgücü ⁶			9,28
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		18,93
	- Kg başına		0,03
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	8,6 Saat	10\$ /saat	86
Makine, ekipman sabit yatırımlar giderleri			11,4
Arazi kirası			5,30
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		10,5
Toplam Sabit Masraflar			113,2
Toplam Masraflar	- Dekar başına		132,13
	- Kg başına		0,18
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			191,07
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			77,87
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			104,22

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Çizelge 4.35 Korunga üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Ot	450 kg saman	(0,21)	98,65
Değişir Masraflar			
Tohum	26 Kg.	0,24	6,24
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	6 Kg.	0,38	2,28
İlaçlar ²			
Traktör ve mazot			0,52
Yağ masrafı ³			0,15
Tamirler-Bakım			0,14
Çeşitli diğer giderler ⁴			1,25
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%26	1,38
Kiralanan işgücü ⁶			6,40
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		18,36
	- Kg başına		0,04
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	4,3 Saat	10\$ /saat	43
Makina ve ekipman sabit giderleri			8,20
Arazi kirası			2,42
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		4,9
Toplam Sabit Masraflar			58,52
Toplam Masraflar	- Dekar başına		76,88
	- Kg başına		0,17
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			80,29
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			21,77
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			44,35

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Konya ilinin bazı ilçelerinde yetiştirilmeyen korunga için dekara toplam gelir 98,65dolar, toplam masraflar 76,88 dolar, kg maliyet 0,17 dolar hesaplanmaktadır. Çiftçilerin çoğu zaman ödeme yapmadıkları sabit masraflar veya çoğunluğu itibari masraf oluşturan maliyet unsurları

dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,04 dolar hesaplanmaktadır. Yonca üretiminde olduğu gibi Korunga üretiminin de yaygınlaşması beklenirken, yörede yetiştirilmeyen ilçelerde tanıtım faaliyetlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır.

Çizelge 4.36 Çayır üretiminde dekarara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Ot	430 kg Ot	(0,21)	90,3
Değişir Masraflar			
Tohum	84 Kg.	0,32	2,56
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	30 Kg.	0,38	11,4
İlaçlar ²			
Traktör ve mazot			0,95
Yağ masrafı ³			0,13
Tamirler-Bakım			0,18
Çeşitli diğer giderler ⁴			1,24
Değişir sermaye faizi ⁵	6 Ay	%26	2,14
Kiralanan işgücü ⁶			6,72
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		25,32
	- Kg başına		0,06
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	4,6 Saat	10\$ /saat	46
Makine, ekipman ve sabit yatırım giderleri			1,84
Arazi kirası			4,32
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		4,52
Toplam Sabit Masraflar			56,68
Toplam Masraflar	- Dekar başına		82,0
	- Kg başına		0,19
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			64,98
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			10,3
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			33,06

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Yörede doğal yetişen çayırlar tarla olarak işlenirken, suni çayır olarak özellikle çim yetiştirilmektedir. Çok yıllık olarak yetiştirilen Çayır için toplam gelir 90,3dolar, toplam masraflar 82,0 dolar, kg maliyet 0,19dolar hesaplanmaktadır. Birim fiyat 0,21 dolar olduğuna göre bu faaliyetin yaygınlaşmaması beklenirken, kamu desteği ile yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Özellikle su tasarrufu sağlamak için konunun özel idareler, belediyeler tarafından sağlanan desteklerin ve/veya etkilerin gözden geçirilmesi gerekir.

Çizelge 4.37 Şekerpancarı üretiminde dekarara fiziki girdi kullanımı ve maliyeti (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
	4500	(0,08)	360
Değişir Masraflar			
Tohum	3,5 Kg.	4,8	16,80
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	20 Kg.	0,38	17,10
İlaçlar ²			8,24
Traktör ve mazot			16,20
Yağ masrafı ³			3,64
Tamirler-Bakım			1,80
Çeşitli diğer giderler ⁴			1,38
Değişir sermaye faizi ⁵	6 Ay	%26	8,47
Kiralanan işgücü ⁶			28,11
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		101,74
	- Kg başına		0,02
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	12,6 Saat	10\$ /saat	126
Makine ve ekipman sabit giderleri			14,38
Arazi kirası			6,30
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		18,0
Toplam Sabit Masraflar			164,68
Toplam Masraflar	- Dekar başına		266,42
	- Kg başına		0,06
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			258,26
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			93,58
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			172,11

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Şeker pancarı üretiminde dekara toplam gelir 360 dolar, toplam masraflar 266,42 dolar, kg maliyet 0,06 dolar hesaplanmaktadır. Çiftçilerin iyi organize olduğu ve güçlü bir pazarlama ağı, teknik bilgi, girdi desteklerinin sağlandığı şeker pancarı yetiştiriciliğinde üretim eşiği kg başına 0,02 dolar hesaplanmıştır. Bu değer çiftçinin şeker pancarından vazgeçmesi için birim fiyatın en az 2/3 azalması gerekir ya da değişir masrafların %66,6 artması gerekir şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 4.38 Patates üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			
Patates	3000 kg	(0,14)	420
Değişir Masraflar			
Tohum	200 Kg.	0,18	36
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	30 Kg.	0,38	11,4
İlaçlar ²			14,6
Traktör ve mazot			16,84
Yağ masrafı ³			4,20
Tamirler-Bakım			1,30
Çeşitli diğer giderler ⁴			0,76
Değişir sermaye faizi ⁵	6 Ay	%26	11,6
Kiralanan işgücü ⁶			32,65
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		129,35
	- Kg başına		0,04
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	18,3 Saat	10\$ /saat	183
Makine ve ekipman sabit giderleri			16,41
Arazi kirası			6,30
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		21,0
Toplam Sabit Masraflar			226,71
Toplam Masraflar	- Dekar başına		356,06
	- Kg başına		0,12
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			290,65
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			63,94
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			183,35

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Niğde ve Nevşehir yörelerinde yaşanan hastalık etmenlerinden dolayı Konya ilinde patates üretimi 2001 yılından sonra özellikle ticari şirketlerin sözleşmeli yetiştiricilik uygulamalarıyla yaygınlaşmaya başlamıştır. Patates üretiminde dekaraya toplam gelir 420 dolar, toplam masraflar 356,06 dolar, kg maliyet 0,12 dolar olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.39 Ayçiçeği üretiminde dekaraya fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			120
	200 kg	(0,60)	
Değişir Masraflar			
Tohum	1,5 Kg.	1,4	2,10
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	40 Kg.	0,38	15,2
İlaçlar ²			5,8
Traktör ve mazot			6,2
Yağ masrafı ³			1,4
Tamirler-Bakım			0,6
Çeşitli diğer giderler ⁴			0,42
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%26	31,72
Kiralanan işgücü ⁶			4,12
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		67,56
	- Kg başına		0,34
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	3,6 Saat	10\$ /saat	36
Makine ve ekipman sabit giderleri			1,64
Arazi kirası			3,58
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		8,0
Toplam Sabit Masraflar			49,22
Toplam Masraflar	- Dekar başına		116,78
	- Kg başına		0,6
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			52,44
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			3,22
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			71,88

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlandırır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Konya ilinde özel firmalar tarafından yaygınlaştırılmaya çalışılan Ayçiçeği üretiminde dekara toplam gelir 120 dolar, toplam masraflar 116,78 dolar, kg maliyet 0,59 dolar hesaplanmaktadır. Birim fiyatında 0,60 kg/da. olduğu bu faaliyet için yaklaşık olarak kar eşiğinde (başa baş noktasında) çalışılmaktadır. Değişir masrafların 0,34 dolar /Kg olması üretimin devamını sağlamaktadır.

Çizelge 4.40 Mısır üretiminde dekara fiziki girdi kullanımı ve maliyet (2005-06 ve 2006-07 ortalaması)

	Kullanım miktarı	Birim fiyat (\$/kg)	Toplam (\$/da)
Toplam gelir ¹			246,0
Mısır	1000 kg mısır, 200kg yan ürün	(0,23) (0,08)	(230,0) (16,0)
Değişir Masraflar			
Tohum	3 Kg.	0,30	0,9
Gübreler (N+P ₂ O ₅)	32 Kg.	0,32	10,2
İlaçlar ²			0,4
Traktör ve mazot			15,4
Yağlama masrafı ³			2,8
Tamirler-Bakım			0,4
Çeşitli diğer giderler ⁴			4,2
Değişir sermaye faizi ⁵	6 ay	%13	3,8
Kiralanan işgücü ⁶			2,4
Toplam Değişir Masraflar	- Dekar başına		40,05
	- Kg başına		0,04
Sabit Masraflar			
Daimi işgücü karşılığı ⁷	2,6 Saat	10\$ /saat	26
Makine ve ekipman sabit giderleri			2,3
Arazi kirası			18,4
İdare giderleri	%5 Brüt üretim değeri		12,3
Toplam Sabit Masraflar			59,0
Toplam Masraflar	- Dekar başına		99,05
	- Kg başına		0,1
DEĞİŞİR MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			205,95
TOPLAM MASRAFLARIN GERİ DÖNÜŞÜ			146,95
İŞGÜCÜ VE YÖNETİCİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ			205,3

¹ Çiftçi eline geçen çiftlik avlusu fiyatlarıdır.

² Yabancı ot kontrolünde kullanılan ve bileşimleri değişik kimyasal ilaçlar

³ Yağlama masrafları mazot giderinin %15 i kabul edilmiştir.

⁴ Küçük aletler, gereçler, su, elektrik, toprak testleri, sigorta, vs.

⁵ Faiz, nakliye hariç tüm değişir masraflar için yıllık %13 alınmıştır

⁶ Kiralanan part time işçiler

⁷ Üretim miktarına bağlı olarak değişmeyen aile işgücü

Mısır üretiminde dane ve silaj fiyatları ve dekara üretim miktarları dikkate alındığında toplam gelir 246 dolar, toplam masraflar 99,05 dolar, kg maliyeti 0,10 dolar olarak hesaplanmaktadır. Burada kullanılan fiyatlar devlet desteklerini de içerdiği için mısır üretimi araştırmanın yapıldığı yıllarda en karlı ürün olarak belirlenmiştir.

4.4 Konya İlinde Tarla Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Ticaret Fırsatları

Konya ilinde tarla ürünlerinde nispi ve mutlak üstünlüğü ile ticaret fırsatı olan ürünlere ait performans göstergeleri Çizelge 4.41. de verilmiştir.

Buğday, arpa, fiğ yonca korunga, çayır, şeker pancarı, patates, ayçiçeği ve mısır hesaplanan maliyet çizelgelerinden karşılaştırmalı üstünlükler ve ticaret fırsatları hesaplanmıştır.

Üreticinin sadece değişir masraflarını dikkate aldığına, hesaplanan Brüt Kar değerleri yörede sırasıyla patates, şekerpancarı, mısır, yonca, fiğ ürünlerinin karlılığını ve yaygınlaşacağını göstermektedir.

Sabit ve değişir masraflar ayrımı yapılmadan toplam masraflar dikkate alındığında ise yörede mısır, şekerpancarı, yonca, fiğ sıralamasında karlılık yüksek olmaktadır.

Çizelge 4.41 Konya ilinde ticaret olanağı olan tarla ürünlerinin performans göstergeleri

Göstergeler	Yetiştirilen tek ve çok yıllık bitkisel ürünler									
	Buğday	Arpa	Fiğ	Yonca	Korunga	Çayır	Şeker pancarı	Patates	Ay Çiçeği	Mısır
Üretici Eline Geçen Fiyat (\$/Kg)	0,26	0,20	0,41	0,28	0,21	0,21	0,08	0,14	0,60	0,23
Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD) (\$/da)	105	79	151,2	210	98,65	90,3	360	420	120	236
Değişir Masraflar (\$/da)	32,49	29,43	25,19	18,93	18,36	25,32	101,74	129,35	67,56	40,05
Toplam Üretim Masrafları (\$/da)	70,69	40,23	73,55	132,13	76,88	82	266,42	356,06	116,78	99,05
Brüt Kar (\$/da)	72,51	49,57	126,01	191,07	80,29	64,98	258,26	290,65	52,44	195,95
Net Kar (\$/da)	34,31	38,77	77,65	77,87	21,77	8,3	93,58	63,94	3,22	136,95
Brüt Kar /GSÜD	0,69	0,63	0,83	0,91	0,81	0,72	0,72	0,69	0,48	0,83
Net Kar /GSÜD	0,33	0,49	0,51	0,37	0,22	0,09	0,26	0,15	0,03	0,58
Maliyet (\$/Kg)	0,25	0,11	0,12	0,18	0,17	0,19	0,06	0,12	0,60	0,10

Çizelge 4.41'deki diğer göstergeler ve 4 E kriterleri de dikkate alındığında Konya yöresinde hububat, şeker pancarı, yem bitkileri, patates ve ayçiçeği karlılıkları yüksek, ekolojiyi koruyan, çiftçi tecrübesinin olduğu, ülkenin gıda güvenliğinin korunması kapsamında ticaretlerinin yaygınlaşabileceği ürünler olarak belirlenmektedir. Ancak, ticaret fırsatları için yurtdışı koşulların da hesaba katılarak detaylı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Zira, bu araştırmada Konya yöresi iş ve görev çevresinde ticaret fırsatları sürdürülebilirlik esaslarında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Konya'da yetiştirilen ürünlerin diğer yörelere göre ticaret olanakları yüksek olarak belirlenmiştir. Diğer ülkelere ticaretleri için Konya ilinin genel çevresi için de ticaret olanaklarının belirlenmesine ihtiyaç vardır.

Konya ilinin ilçeleri itibariyle bitkisel ürünlerde ihtisaslaşma ve rekabet potansiyeli Çizelge 4.42'de verilmektedir.

Çizelge: 4.42 Konya ilinin ilçeleri itibariyle bitkisel ürünlerde ihtisaslaşma ve rekabet potansiyeli

İlçe adı	İhtisas ürünü	İlçe adı	Sanayi ürünü
1 Ahırlı	Nohut	17 Halkapınar	Nohut, havuç, ayçiçeği
2 Altınekin	Ayçiçeği	18 Hüyük	Mercimek
3 Akören	Mercimek	19 Ilgın	Nohut, ayçiçeği, mercimek
4 Akşehir	Sebze, ayçiçeği	20 Kadınhanı	Nohut, ayçiçeği, mercimek
5 Beyşehir	Sebze	21 Karapınar	Yulaf, çavdar, kimyon
6 Bozkır	Nohut, mercimek	22 Karatay	Nohut, ayçiçeği, çemen
7 Cihanbeyli	Kimyon, ayçiçeği	23 Kulu	Nohut, mercimek, kimyon
8 Çeltik	Nohut, mercimek, ayçiçeği	24 Meram	Nohut, ayçiçeği, sebze
9 Çumra	Nohut, ayçiçeği, sebze	25 Sarayönü	Nohut, ayçiçeği, mercimek
10 Derbent	Nohut, mercimek	26 Selçuklu	Kimyon, çemen
11 Derebucak	Nohut	27 Seydişehir	Nohut, ayçiçeği, sebze
12 Doğanhisar	Nohut, mercimek, ayçiçeği	28 Taşkent	Nohut, kiraz
13 Emirgazi	Çavdar	29 Tuzlukçu	Nohut, yulaf, ayçiçeği
14 Ereğli	Nohut, havuç, sebze	30 Yalınhöyük	Nohut, çilek
15 Güneysınır	Ayçiçeği, nohut	31 Yunak	Nohut, çavdar, mercimek
16 Hadim	Nohut, sebze		

Rekabet üstünlüğü için; Akören Mercimek tohumu üretimi önerilebilir, Meram, Selçuklu, Karatay, Beyşehir ve Seydişehir ilçeleri için ise ekolojik üretim ve Toplum Tarım Desteği Modeli uygulamaları rekabette üstünlük kazandıracaktır. İlçeler bazında endüstriyel iktisat yaklaşımı ile kaynıma için ürün grupları ve ilçeler aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- o **Yağlı tohumlar**; Altınekin, Çeltik, Kadınhanı, Ilgın, Güneysınır, Doğanhisar, Sarayönü, Yunak

-
- **Baklagil;** Akören, Derbent ve Derebucak Mercimek, Nohut, Fasulye
 - **Tıbbi ve aromatik bitkiler;** Karatay, Cihanbeyli-Kimyon, Kulu Kimyon, Selçuklu
 - **Meyvecilik;** Bozkır, Akşehir, Taşkent,
 - **Sebzecilik;** Çumra, Meram,
 - **Ekolojik üretim;** Beyşehir ve Seydişehir; Toplum Tarım Desteği Modeli ekolojik üretim için (Sebze, Baklagil, Yağlı Tohumlar, hayvancılık)
 - **Hububat;** Emirgazi Çavdar, Karapınar Yulaf, Çavdar
 - **Hayvancılık + yem bitkileri;** Ahırlı, Hüyük, Tuzlukçu, Yalnhüyük
 - **Endüstri bitkileri;** Ereğli, Haklapınar Havuç

Belirlenen sonuçların Coğrafi Bilgi Sistemleri (Geographical Information System) ve Global Pozisyon Sistemi (Global Position System) ile Alan Görüntüleme (Area Imagine) alçaktan algılama cihazlarıyla ölçülmesi, bölgesel ihtisaslaşmanın FADN tiyolojileri ile belirlenmesi ve endüstriyel iktisadın uygulanarak sosyal sermaye kuruluşlarıyla bütüncül kalkınma ise ileride yapılabilecek büyük maliyetli bir çalışma olacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Konya'da tarım, gelir ve istihdam olanakları bakımından en önemli sektör olma özelliğini korumaktadır. Alternatif ürün politikaları uygulamaya çalışılırken, başta su olmak üzere doğal kaynaklar plansızca tüketilmektedir. Yörede polikültür üretim yayıldıkça çevre korumada ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Bölgede tarım ilacı ve büyümeyi düzenleyici maddelerin kullanımı ile ilgili güvenilir veriler olmamakla birlikte, entansif tarımın yaygınlaşmasına paralel olarak söz konusu girdilerin kullanım düzeyinde artış olmuştur. Organik tarıma sağlanan ilave ekonomik destek ve avantajlar sayesinde organik tarım uygulamalarına rastlanmaktadır. Konya ilinde yetiştirilen tarla ürünlerinin mutlak ve nispi üstünlükleri ile ticaret fırsatları öncelikle çiftçi ve çiftlik koşulları, yörede ilgili ürünün pazarlanmasını sağlayacak gıda marketlerinin ve/veya şirketlerinin bulunması, ürünün ihracat olanakları, konuyla ilgili yetişmiş insan kaynakları, çevre koruma, rekabet, tüketicilerin korunması, çiftçi eğitimi, ürünün ve girdilerin dış ticaret durumları dikkate alınarak buğday, arpa, şekerpancarı, yonca, korunga, fiğ, patates, ayçiçeği ve mısır olarak belirlenmiştir.

Buğday üretiminde kg maliyet 0,25 dolar hesaplanmaktadır. İtibari masraflar dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,12 dolar hesaplanmaktadır. Bu değer çiftçinin üretim eşiğidir. Arpa üretiminde kg maliyet 0,11 dolar itibari masrafları oluşturan maliyet unsurları dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,08 dolar hesaplanmaktadır. Fiğ üretiminde kg maliyet 0,12 dolardır. Çok yıllık bir bitki olan yonca üretiminde kg maliyet 0,18 dolar, itibari masraflar dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,03 dolar hesaplanmaktadır. Bu değer çiftçileri yonca üretimine teşvik eden en önemli unsur olarak değerlendirilebilir. Konya ilinin bazı ilçelerinde yetiştirilmeyen korunga için kg maliyet 0,17 dolar hesaplanmaktadır. İtibari masraflar dikkate alınmadığında Kg maliyet 0,04 dolardır. Yonca üretiminde olduğu gibi korunga üretiminin de yaygınlaşması beklenirken, yörede yetiştirilmeyen ilçelerde tanıtım faaliyetlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Çok yıllık olarak yetiştirilen çayır için kg maliyet 0,19 dolar, birim fiyat ise 0,21

dolardır. Bu durumda faaliyetin yaygınlaşmaması beklenirken, kamu unsuru ile yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Özellikle su tasarrufu sağlamak için konunun özel idareler, belediyeler tarafından sağlanan desteklerin ve/veya etkilerin gözden geçirilmesi gerekir.

Şeker pancarı üretiminde dekara toplam gelir 360 dolar, toplam masraflar 266,42 dolar, kg maliyet 0,06 dolar hesaplanmaktadır. Çiftçilerin iyi organize olduğu ve güçlü bir pazarlama ağı, teknik bilgi, girdi desteklerinin sağlandığı şeker pancarı yetiştiriciliğinde üretim eşiği kg başına 0,02 dolar hesaplanmıştır. Bu değer çiftçinin şeker pancarından vazgeçmesi için birim fiyatın en az 2/3 azalması gerekir ya da değişir masrafların %66 artması gerekir şeklinde yorumlanabilir.

Niğde ve Nevşehir yörelerinde yaşanan hastalık etmenlerinden dolayı Konya ilinde patates üretimi 2001 yılından sonra özellikle ticari şirketlerin sözleşmeli yetiştiricilik uygulamalarıyla yaygınlaşmaya başlamıştır. Patates üretiminde dekara toplam gelir 420 dolar, toplam masraflar 356,06 dolar, kg maliyet 0,12 dolar hesaplanmaktadır. Konya ilinde özel firmalar tarafından yaygınlaştırılmaya çalışılan Ayçiçeği üretiminde dekara toplam gelir 120 dolar, toplam masraflar 116,78 dolar, kg maliyet 0,60 dolar hesaplanmaktadır. Birim fiyatında 0,58 kg/da. olduğu bu faaliyet için kar eşiğinde (başa baş noktasında) çalışılmaktadır. Değişir masrafların 0,34 dolar /Kg olması üretimin devamını sağlamaktadır. Mısır üretiminde kg maliyet 0,10 dolar hesaplanmaktadır. Burada kullanılan fiyatlar devlet desteklerini de içerdiği için Mısır üretimi araştırmanın yapıldığı yıllarda en karlı ürün olarak belirlenmiştir.

Yörede doğal dengenin sağlanması veya sürdürülebilir tarımsal faaliyet için bu araştırmada belirlenen buğday, arpa, şekerpancarı, yonca, korunga, fiğ, patates, ayçiçeği ve mısır yetiştiriciliğinde destek ve teşviklerin sağlanması önerilebilir.

İlçeler bazında Organik Üretime, Hasas Tarım Teknolojileri ve Biyoteknolojiye geçiş için Eğitim, Ar-Ge, Çiftlik Sistemleri Araştırma ve Yayım Modeli (FSR/E), ihtisaslaşma, örnek ve önder uygulamaların gerçekleştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Anonymous 2010. Ohio State Üniversitesi, www.osu.edu ve Tarım, Çevre ve Kalkınma Ekonomileri Bölümü <http://aede.osu.edu> , Columbus, ABD.
- Anonymous 2010. Bulanık Yöntem. <http://www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/Efuzzyweb/fm11.html>
- Anonim, 1988, Türkiye'de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri ve Maliyetleri Rehberi. TOKB Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. No:58, Ankara.
- Anonim, 2009. Konya ili şeker pancarı maliyetleri (1997-2009). Anadolu Birlik Holding (ABH) verileri (yayınlanmamış), Konya.
- Açıl, A.F., 1977. Tarımsal Ürün Maliyetlerinin Hesaplanması ve Memleketimiz Tarımsal Ürün Maliyetlerindeki Gelişmeler. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:665, Şark Matbaası, Ankara.
- Açıl, A.F. ve Demirci, R., 1984. Tarım Ekonomisi Dersleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 880, Ankara.
- Aksöz, İ. , 1973, Erzurum Ovasındaki Ziraat İşletmelerinin Ekonomik Durumu. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Zirai Araştırma Enst. Yayını, Erzurum.
- Altieri, M.A. 1995. Agroecology: The Science of Sustainable Agriculture, Westview Press, USA.
- Altieri, M.A. and P.M. Rosset 1995. Agroecology and the Conversion of Large-scale Conventional Systems to Sustainable Management, International Journal of Environmental Studies.
- Aras, A., 1988. Tarım Muhasebesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:486, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir.
- Ayyıldız, T. 1978, Erzurum ili Köylü İşletmelerinde İnek Sütü Maliyetleri, Atatürk Üni. Yayın No 545, Erzurum.
- Barry, P.J., Hopkin, J.A. ve Baker, C.B., 1983. Financial Management in Agriculture, The Interstate printers & Publishers Inc., Third Edition, USA.
- Bülbül, 1981. Kredi-Finansman İlkeleri ve Türkiye’de Tarımsal Kredi Uygulaması. Türkiye’de Hayvansal Üretim Planlamasının Ekonomik Yönü Semineri, Bolu.
- Brundtland, G.H. vd., 1987. Our Common Future, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press, Oxford, UK.
- Erkan, O. ve Yılmaz, İ. 1990. İçel İli Örtüaltı Sebze Yetiştiren Tarım İşletmelerinin Verimlilik Analizi. Akdeniz Bölgesinde Tarımın Verimlilik Sorunları Semp., MPM yay. 433 Ankara.
- Erkuş, A., M. Bülbül, T. Kıral, Fethi Açıl, R. Demirci, 1995, Tarım Ekonomisi. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yay. No:5, Ankara.

-
- Erkuş ve Demirci, 1996. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama, Ankara Üniv. Zir. Fak. Yay. No:1435, Ankara.
- Gündoğmuş, E., 1998. Ankara İli Akyurt İlçesi Tarım İşletmelerinde Ekmeklik Buğday Üretiminin Fonksiyonel Analizi ve Üretim Maliyetinin Hesaplanması, Tübitak Tarım ve Ormancılık Dergisi, Cilt:22, Sayı:3, Ankara, s. 251-260.
- İşçil, N, 1977, Örnekleme Yöntemleri. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Aka. Yay. No:13, Ankara.
- Karagölge, C., 2000, Tarımsal İşletmecilik-Tarım İşletmelerinin Analizi ve Planlanması. Atatürk Üniv. Yay. No: 827, Ziraat Fak. Yay. No:326, Ziraat Fak. Ofset Tesisi, Erzurum.
- Kıral, T., 1987, Ankara İli Çubuk İlçesi Tarım İşletmelerinde Başlıca Üretim Faaliyetleri İçin Fiziki Üretim Girdileri Kullanım Seviyelerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay. No:1001, Ankara.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H. 1999. Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve veri Tabanı Rehberi Yayın No: 37, TEAE yayınları Ankara.
- Kızıloğlu, S., 1997, Erzurum ilinde buğday, arpa, patates, ayçiçeği, şekerpancarı ve fiğın üretim maliyeti ve arz fonksiyonlarının ekonometrik analizi. Doğa ve Tarım Dergisi, 21(1997) s.225-235.
- Lovell, C.A.K., and Grifell-Tatje, 2000. Cost and productivity, Managerial and Decision Economics 21;19-30, www.jstor.org.
- Özkan, B. ve Kuzgun, M. (1997), Ana ve İkinci Ürün Susam Üretim Maliyeti ve Geliri, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi cilt 10(1) s. 149-163
- Özer, H., K. Peker, 1998. Erzurum ekolojik koşullarında kolza üretiminde optimum azot kullanımının belirlenmesi. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Der., 29 (1), 50-57.
- Peker ve Erciş, 1996. Gümüşhane İlinde Kuşburnu Üretiminin Ekonomik Analizi. Kuşburnu Sempozyumu, Bildiriler Kitabı 5-6 Eylül 2006. Gümüşhane.
- Peker, K., H. Özer, 1998. Erzurum ilinde yetiştirilebilecek alternatif yağ bitkilerinin ekonomik analizi. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Der., 29 (2), 230-234.
- Prior, M. (1998): Economic valuation and environmental values. *Environmental Values* 7: 423-441.
- Talim, M. , 1973. Ege Bölgesi Gediz Havzasında Bazı Önemli Tarımsal Ürünlerde Maliyet. E. Ü. Ziraat Fak. (Teksir), Bornova.
- Yavuz, F., C. Karagölge, K. Peker, 1998, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde Tarla Bitkilerine Alternatif Yem Bitkileri Üretiminin Ekonomik Analizi. Türkiye 3. Çayır-Mer'a ve Üretiminin Ekonomik Analizi. Türkiye 3. Çayır-Mer'a ve Yem Bitkileri Kongresi, Erzurum.

